

ARNOBII DISPUTATIO=
num aduersus Gentes Liber II.

HOC in loco tribui si ulla facultas posset, uel
 lem cum his omnibus, quibus nomen inui-
 sum est Christi, ab instituta principaliter
 defensione diuerticulo paulisper facto ta-
 lia uerba miscere. Si nullam esse ducitis contumeliam re-
 spondere aliquid interrogatos, edisserate nobis. & dicitur
 te quid rei, quid causæ est, quod tam grauibus insectami-
 ni Christum bellis: uel quas eius continetis offensas, ut ad
 eius nominis mentionem rabidorum pectorum effrue-
 scatis ardoribus? Nunquid regiam sibi uindicans potesta-
 tem, terrarum orbem cunctum legionibus infestissimis oc-
 cupauit? & pacatas ab exordio nationes alias deleuit ac
 sustulit, alias sibi parere ceruicibus compulit subiugatis?
 Nunquid ardoribus auaritiæ flagrans uniuersas opes il-
 las, quibus se genus humanum studiose contendit imple-
 ri, possessionis suæ mancipio uindicauit? Nunquid libidi-
 num cupiditatibus gestiens pudicitiae repagula ui fregit,
 aut alienis furtim insidiatus est matrimonijs? Nunquid ar-
 rogantiæ supercilio tumidus iniurias & cõtumelias pas-
 sim sine ullius personæ discriminibus irrogauit: ut non
 omnium uirtutum amore correpti cognitias accipiant ra-
 tiones, atque mundi omnibus rebus præponant amicitias
 Christi? Nisi forte obtusi & fatui uidentur hi uobis, qui
 per orbem iam totum cõspirant & coeunt in istius credu-
 litatis assensum. Quid ergo? uos soli sapientiæ conditi at-
 que intelligentiæ ui mera nescio quid aliud uidetis, & pro-
 fundum?

fundum? soli esse nugæ intelligitis hæc omnia, soli uerba
 & pueriles ineptias, ea quæ nobis promittimus principa-
 li ab rege uentura? Vnde (quæso) est uobis tantum sapi-
 entie traditum? unde acuminis, & uiuacitatis tantum?
 uel ex quibus scientiæ disciplinis tantum cordis assume-
 re, diuinationis tantum potuistis haurire? Quia per ca-
 sus, & tempora declinare uerba scitis, & nomina, quia
 uoces barbaras, solœcismosq; uitare, quia numerosum,
 & instructum, compositumq; sermonem, aut ipsi uos no-
 stis efferre: aut incomptus cum fuerit, scire: quia forni-
 cem Lucilianum, & Marsyam Pomponij obsignatum
 memoria continetis: quia quæ sint in litibus constitutio-
 nes, quot causarum genera, quot dictionum, quid speci-
 es, oppositum à contrario quibus rationibus distingua-
 tur: iccirco uos arbitramini scire quid sit falsum, quid ue-
 rum, quid fieri possit, aut non possit: quæ imorum, sum-
 morumq; natura sit? Nunquam ne illud uulgatū perstrin-
 xit aures uestras, sapientiam hominis stultitiam esse apud
 Deum? Primum & ipsi penitus perspicitis uos ipsos, si-
 quando de rebus disceptatis obscuris, & naturalia pergi-
 tis referare secreta, & ipsa, quæ dicitis, quæ asseueratis,
 quæ capitali plerūq; contentione defenditis, nescire uos,
 & unūquenq; suspitiones suas probatis & cōprehensis
 pertinaci obluetatione tutari. Quid enim (si uerū fatea-
 mur) etiam si omnia sæcula in rerū inuestigatione ponan-
 tur, scire per nos possumus, quos ita cæcos, & superbos
 nescio qua res protulit, & cōcinnauit inuidia, ut cū nihil
 sciamus omnino: fallamus nos tamen, & in opinionē sci-
 entie sub inflati pectoris tumore tollamur? Vt enim diui

tia præteream, & naturali obscuritate res mersas, potest
 quisquam explicare mortaliū id, quod Socrates ille com=
 prehendere nequit in Phædoe: homo quid sit, aut unde sit,
 anceps, uarius, mobilis, pellax, multiplex, multifornis,
 in quos usus prolatus sit, cuius sit excogitatus ingenio, qd
 in mundo faciat, cur malorū tanta experiatur examinas
 utrum illū tellus uliginis alicuius cōuersa putore, tanquā
 uermes animauerit, tanquam mures? an fictoris alicuius,
 & fabricatoris manu lineamenta hæc corporis, atq; oris
 acceperit formam? Potest, inquā, scire in medio hæc posi=
 ta, atq; in sensibus cōstituta cōmunibus, quibus causis mer=
 gamur in somnos, quibus euigilemus, quibus modis fiant
 insomnia, quib. uisa, imò (quod ambigit in Theæteto Pla=
 to) uigilemus aliquando, an ipsum uigilare, quod dicitur,
 somni sit perpetui portio? ecquid agere uideamur, insom=
 nium cum uidere nos dicimus? radiorū, & luminis inten=
 tione uideamus, an rerum imagines aduolēt, & nostris in=
 pupulis fidant? utrū sapor in rebus sit, an palati cōtagio=
 nibus fiat? quibus ex causis pili nigrorem ingenitum po=
 nant, neq; omnes pariter, sed paulatim adiijciendo cane=
 scant? quid sit quod humores uniuersi unum corpus effi=
 ciant mixtione, solum oleum respuat immersionem in se=
 pati, sed in suam naturam impenetrabile semper perspi=
 cue colligatur? Ipse deniq; animus, qui immortalis à uobis
 & deus esse narratur, cur in ægris æger sit, in infantibus
 stolidus, in senectute defessus? delira & fatua & insana
 quorū infirmitas & inscientia miserabilis hoc magis est,
 quòd cū fieri possit ut ueri aliquid aliquando dicamus, et
 hoc ipsum nobis incertum, an ueri aliquid dixerimus. Et
 quoniam

quoniam ridere nostram fidem consueſtis, atq; ipſam cre-
 dūlitatem ſacetijs iocularibus lancinare, dicite ō feſtiui,
 & meraco ſapientiae tincti & ſaturi potu, eſtne operis in-
 uita negotioſum aliquod atq; aſtuofum genus, quod non
 fide praeunte ſuſcipiāt, ſumant, atq; aggrediātur: an ter-
 ris peregrinamini, nauigatis, non domū uos credētes per-
 actis negotiationibus remeāturos? terrā ferro ſcinditis,
 atq; oppletis ſeminum uarietate, non credentes uos frugē
 percepturos eſſe uicibus temporarijs? coniugalia copula-
 tis conſortia, non futura eſſe credentes caſta, & officioſi
 foederis in maritos? liberorū ſuſcipiis prolem, non inco-
 lumen credentes fore, & per gradus aetatis uenturam ſe-
 neſcitatis ad metas? exgritudines corporū medicorum com-
 mittitis manibus, nō credētes morbos poſſe mitigata aſ-
 peritate leniri: bella cū hoſtibus geritis, non uictoriā uos
 credentes praeliorum ſucceſſionibus relaturos? uenerami-
 ni deos, & colitis, nō credentes illos eſſe, & propitias au-
 res ueſtras ſupplicationibus accōmodare? Quid illa de re-
 bus ab humana cognitione ſepoſitis, quae cōſcribitis ipſi,
 quae lectitatis, oculata uidiſtis inſpectioe, & manibus tra-
 ctata tenuiſtis? Nonne ueſtrū quicūq; eſt, huic, uel illi cre-
 dit Auctori? non quod ſibi perſuaſerit quis uerum dici ab
 altero, uelut quadā fidei aſtipulatione tutatur? qui cuncto-
 rum originem eſſe dicit ignem, aut aquam, non Thaleti,
 aut Heraclito credit? qui cauſam in numeris ponit, nō Py-
 thagorae Samio, non Archite? qui animam diuidit, & in
 corporales conſtituit formas, non Platoni Socratico? qui
 quintū elementum principalibus applicat cauſis, non Ari-
 ſtoteſi Peripateticorū patri? qui ignē minatur mundo, &

uene-

uenerit cum tempus, arsurum, non Panetio, Chryssippo,
 Zenoni: qui indiuiduis corporibus mundos semper fabri-
 catur & destruit, non Epicuro, Democrito, Metrodoro:
 qui nihil ab homine cōprehendi, atq; omnia cæcis obscu-
 ritatibus inuoluta, nō Archefilao, Carneadi: nō alicui de-
 niq; academiæ ueteris, recentiorisq; cultori: ipsi deniq; ue-
 principes, & prædictarū patres sententiarū, nōnne ipsa
 ea quæ dicunt, suis credita suspicionibus dicitur? Vidit enim
 Heraclitus res ignium conuersionibus fieri: concretionem
 aquarum Thales? Pythagoras numeros sciri: incorpora-
 les formas Plato? indiuiduorum Democritus concursio-
 nes: aut illi, qui autumant nihil posse omnino cōprehen-
 di, an sit uerum quod dicunt, sciunt: aut ipsum, quod defi-
 niunt, ueritatis esse intelligunt pronunciatū? Cum igitur
 comperti nihil habeatis & cogniti, omniaq; illa, quæ scri-
 biis, & librorū comprehenditis millibus, credulitate asse-
 ueritis ducere: quænam hæc est iudicatio tam iniusta, ut no-
 stram derideatis fidem, quæ uos habere conspiciatis nostra
 in credulitate cōmunem? Sed sapientibus uos uiris omni-
 busq; instructis disciplinarū generibus creditis, nempe il-
 lis, qui nihil sciunt, nec pronūciant unū, qui pro suis sen-
 tentijs bella cum aduersantibus conserunt, & peruicacia
 semper digladiantur hostili: qui, cum alter alterius labefa-
 ctant, destruunt, conuelluntq; decreta, cuncta incerta fece-
 runt, nec posse aliquid sciri ex ipsa dissensione monstra-
 runt. Sed facessant hæc, nihilq; impediāt, plurimum quo-
 minus eis credere atq; auscultare debeatis, et qd est, quod
 in hac parte, aut uos plurimum habeatis, aut nos minus:
 nos Platōi, uos Plotino, uos Numenio, uel cui libuerit cre-
 ditis

ditis: nos credimus, et acquiescimus Christo. iniquitas hæc
 quāta est, ut cum utriq; auctoribus stemus, sitq; nobis &
 uobis unū & sociū credere: uobis uelitis dari, quod ita ab
 illis dicatur: accipe nos ea, quæ proferūtur à Christo, audi
 re et spectare nolitis? Atqui si causas causas, partes partib.
 uoluerimus æquare: magis nos ualemus ostendere quid in
 Christo fuerimus secuti, quā in philosophis quid uos. Ac
 nos quidem in illo secuti hæc sumus: opera illa magnifica,
 potentissimasq; uirtutes, quas uarijs edidit exhibuitq; mi
 raculis, quibus quiuis posset ad necessitatem credulitatis
 adduci, & iudicare fideliter non esse quæ fierent homi
 nis, sed diuinæ alicuius atque incognitæ potestatis: uos in
 philosophis uirtutes secuti quas estis, ut magis uos illis q̄
 nos Christo oportuerit credere? Quisquā ue illorum ali
 quando uerbo uno potuit, aut unius imperij iussione: non
 dicam maris insanias, aut tempestatum furores prohibe
 re, compescere: non cæcis restituere lumina, aut sine lumi
 nibus natis dare: nō ad uitam reuocare defunctos: non an
 nosas dissoluere passionēs: sed quod leuissimum multo est
 furunculum, scabiem, aut in hærentem spinulam callo una
 interdictione sanare? Non quo illos negemus, aut morum
 integritate laudabiles, aut nō omni genere studiorum &
 disciplinarum peritos: nam & uerbis eos luculentissimis
 scimus loqui & compositionibus fluere leuigatis: conclu
 dere acutissime syllogismo: ordinare sequaciter inductio
 nes suas: reddere definitionibus formulas, partiri, diuide
 re: multa dicere de numerorum generibus: multa de nu
 sicis: geometricas res etiā suis scitis, & perceptionib. ex
 plicare. Sed quid istud ad causam? nunquid Enthymema=

et, Syllogismi, resq; aliæ similes scire illos ueritatem spon-
 dent: aut ea re digni sunt, quibus necessario debeat rebus
 de obscurissimis credi? Personarum cōtentio non est elo-
 quentiæ uiribus, sed gestorum operum uirtute pendenda.
 Ille nō est dicendus auctor bonus, qui sermonē candidulē
 prompsit: sed qui, quod pollicetur, diuinorū operum pro-
 sequitur sponse. Argumenta uos nobis, et suspitionum
 argutias proferetis: quibus ipse si Christus (cum pace hoc
 eius, et cum uenia dixerim) populorū in conuentibus ute-
 retur: quis acquiesceret, quis audiret, quis eum promitte-
 ret aperte aliquid iudicare? aut quis cassa & nuda iactan-
 tem (quāuis esset imprudens, & facilitatis stolidæ) seque-
 retur? Virtutes sub oculis positæ, & inaudita illa uis re-
 rum, uel quæ ab ipso fiebat palam, uel ab eius præconib.
 celebrabatur in orbe toto: eas subdidit appetitionū flam-
 mas, & ad unius credulitatis assensum mente una concur-
 rere gētes & populos fecit, & moribus dissimillimas na-
 tiones. Enumerari enim possunt, atq; in usum cōputatio-
 nis uenire ea, quæ in India gesta sunt, apud Seras, Persas,
 & Medos: in Arabia, Aegypto, in Asia, Syria, apud Gala-
 tas, Parthos, Phrygas: in Achaia, Macedonia, Epiro: in in-
 sulis, & prouincijs omnibus, quas Sol oriens, atq; occidēs
 lustrat: ipsam deniq; apud dominā Romam, in qua cū ho-
 mines sint Numæ regis artibus, atq; antiquis superstitio-
 nibus occupati, non distulerunt tamen res patrias linque-
 re, & ueritati coalescere Christianæ. Viderant enim cur-
 sum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore diffu-
 sas, & nominato Christo euanuisse. Viderant, inquā, fi-
 dentem dijs falsis, & ab eisdem metuētibus proditū, pon-

dere præcipitatum suo. cruribus iacuisse præfractis: post
 deinde perlatū Brundā, cruciatibus, et pudore defessum,
 ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio: Quæ
 omnia uos gesta neq; scitis, neq; scire uoluitis: neq; unquā
 uobis necessaria iudicastis: ac dū uestris fiditis cordibus,
 & quod typhus est sapientiā uocatis, dedistis circumscri-
 ptoribus locum, illis in quā noxijs, quorum nomē interest
 obsoleferi Christianū, superfundendi caligines, atq; ob-
 scurandi res tātas, eripiendæ uobis fidei, subijciēdtq; con-
 temptus: ut, quia sibi præsentiant finem pro meritis immi-
 nere, uobis quoq; immitterēt causam, per quā periculum
 adire possitis, & uidiuari benignitate diuina. Interea ta-
 men ò isti, qui admiramini, qui stupetis doctorū & philo-
 sophiæ scita: ita non iniustissimū ducitis inequitare, illude-
 re tanquā stulta nobis & bruta dicētibus: cum uel ea, uel
 talia reperiāmini & uos dicere, quæ nobis dici pronūcia-
 riq; ridetis? Nec mihi cum his sermo est, qui per uaria se-
 ctarum diuerticula dissipati, has atq; illas partes opinio-
 num diuersitate fecerūt. Vos uos appello, qui Mercuriū,
 qui Platonē, Pythagoramq; sectamini: uosq; cæteros, qui
 estis unius mentis, & per easdem uias placitorū incediūis
 unitate. Audetis uidere nos, qui patrem rerū, ac deū ue-
 neramur et colimus: quodq; illi dedamus et permittamus
 spes nostras? Quid Plato uester in Theæteto (ut eū potis-
 simum nominem) nōnne animo fugere suadet è terris: &
 circa illū semper (quantū fieri potest) cogitatione ac men-
 te uersari? Audetis ridere nos, quod mortuorum dicamus
 resurrectionem futuram: quā quidem nos dicere confite-
 mur: sed à uobis aliter, quam sentiamus, audiri. Quid in

Politico idem Plato? nonne cū mundus occeperit ab occi-
 dui partibus exoriri, & in cardinē uergere qui orientis
 est solis, rursus erupturos homines telluris è gremio scri-
 bit, senes, canos, decrepitos, & cū anni cœperint accede-
 re longiores, per eosdem gradus, quibus hodie crescitur,
 ad incunabula infatigabiles desituros? audetis ridere nos, quòd
 animarū nostrarum prouideamus salutem, id est ipsi nobis?
 Quid enim sumus homines, nisi animæ corporibus clau-
 se? Vos enim non omnes pro illarū geritis incolumitatib.
 curas? non quòd uitij omnibus, et cupiditatibus abstinea-
 tis: metus ille uos habet, ne, uelut trabalibus clauis affixi,
 corporibus hæreatis. Quid illi sibi uolunt secretarū artium
 ritus, quibus affamini nescio quas potestates, ut sint uobis
 placidæ, neq; ad sedes remeantibus patrias obstacula im-
 peditionis opponant? Audetis ridere nos, cum gehennas
 dicimus, & inextinguibiles quosdam ignes, in quos ani-
 mas deijci ab earum hostibus, inimicisque cognouimus?
 Quid Plato idem uester in eo uolumine, quod De animæ
 immortalitate composuit? non Acherontem, nō Stygem,
 non Cocytum fluuios, & Pyriphlegetontem nominat: in
 quibus animas assueerat uolui, mergi, exuri? Et homo pru-
 dentia non prauæ, & examinis iudicijq; perpensi remi-
 inenodabilem suscipit: ut cum animas dicat immortales,
 perpetuas, & corporali soliditate priuatas, puniri eas di-
 cat tamen, & doloribus afficiat sensuum. Quis autem ho-
 minum non uidet quod sit immortale, quod simplex nul-
 lum posse dolorem admittere? quod autem sentiat dolo-
 rem, immortalitatē habere non posse? Nec tamē eius au-
 thoritas plurimū à ueritate declinat. Quāuis enim uir le-

nis, & beneuolæ uoluntatis inhumanū esse crediderit, capitali animas sententia condemnari: nō est tamen absone suspicatus iaci eas in flumina torrentia flammarū globis, & coenosis uoraginibus tetra. Iaciuntur enim, & ad nihilum redactæ, interitionis perpetuæ frustra iōe uanescūt. Sunt enim mediæ qualitatis (sicut Christo auctore cōperatum est) & interire quæ possint, deū si ignorauerint, uitæ & ab exitio liberari, si ad eius se minas, atq; indulgentias applicarint. & ut quod ignotū est pateat, hæc est hominis mors uera, hæc nihil residuū faciens. nam illa, quæ sub oculis cernitur, animarum est à corporibus dijugatio non finis abolitionis extremus. hæc, inquam, est hominis mors uera, cum animæ nescientes deū per longissimi temporis cruciatu consumuntur ignifero, in quem illas iaciunt quidam crudeliter seui, & ante Christum incogniti, & ab solo sciēte detecti. Quare nihil est quod nos fallat, nihil quod nobis polliceatur spes cassas, quod à nouis quibusdam dicitur uiris, & immoderata sui opinione sublati, animas immortales esse, deo rerum, ac principi gradu proximas dignitatis, genitore illo ac patre prolatas, diuinas, sapiētes, doctas, neq; ulla corporis attrectatione contiguas: quod quia uerū & certū est, & à perfecto sumus inemendabili perfectione prolati, inculpabiles, & ideo irreprehensibiles, uiuimus, boni, iusti, & recti, uitiositatis nullius rei, nulla cupiditas nos uincit, nulla libido dehonestat, uirtutum omnium seruamus atq; integramus tenorem. Et quia uno ex fonte omnium nostrum defluunt anime, ita circo unū conueniensq; sentimus: nō moribus, non opinionibus discrepamus: Deū omnes nouimus, nec quot

in orbe sunt homines, sunt sententiæ totidem, neq; infinita uarietate discretæ. At dum ad corpora labimur et properamus humana, ex mundanis circulis sequitur nos cause, quibus mali simus, & pessimis cupiditatibus atq; iracundia feruamus, exerceamus in flagitijs uitam, & in libidinem publicam uenalium corporum prostitutione damnemur. Et quem admodum se possunt incorporalibus corpora coniungere: aut à deo principe res factæ, ab infirmioribus causis ad uitiorum dehonestameta traduci? Vultis homines institutum, superciliumq; deponere? qui deum uobis assiscitis patrem, et cum eo cõtenaitis immortalitatem habere uos unam, uultis quæerere, peruestigare, rimari, quid sitis uos ipsi, cuius sitis, censeamini quo patre, quid in mundo faciatis, quam rationem nascamini, quo pacto profiliatis ad uitam? uultis fauore deposito cogitationibus, tacitis peruidere animata nos esse, aut cõsimilia cæteris, aut non plurius differitate distantia? Quid est enim, quod nos ab eorum indicet similitudine discrepare? uel quæ in nobis eminentia tanta est, ut animantium numero dedignemur ascribi? Ex ossibus illis fundata sunt corpora, & neruorum colligatione deuincta: & nobis comparili ratione ex ossibus fundata sunt corpora, & neruorum colligatione deuincta. Auris accipiunt naribus, & per anhelitum reciprocatas reddunt: & nos spiritum cõsimiliter ducimus, & respiramus cõmeatibus crebris. Fœmininis generibus, masculinisq; distincta sunt: in totidem & nos sexus nostro sumus ab auctore formati. Edunt per uteros fœtus, & corporalibus concilijs procreant: & nos corporum coniugationibus nascimur, & ex aliis fundimur, atq; emittimur, matrem cibo su-

stētatur & potu. Et illa superfluas fœditates inferiorib.
 egerūt abijciuntq; posticis: & nos cibo sustētatur & po-
 tu, & quod natura iam respuit, per eosdē effundimus tra-
 mites. Cura illis est omnibus famem prohibere mortife-
 ram, et necessario inuigilare pro uictu: quid aliud nos tan-
 tis agimus in occupationib. uitæ, nisi ut ea queramus, qui-
 bus famis periculū deuitetur, & infelix sollicitudo pona-
 tur? Morbos illa & inedia sentiunt, & ad ultimū sene-
 ctute soluuntur: quid enim nos immunes malis ab his su-
 mus, & non eadem ratione morborū incommoditatibus
 frangimur, & senectutis destruimur tabe? Quod si & il-
 lud est uerū, quod in mysterijs secretioribus dicitur, in pe-
 cudes atq; alias beluas ire animas improborū, postquam
 sunt humanis corporibus exuta: manifestius comproba-
 tur uicinos nos esse, neq; interuallis longioribus dispa-
 atos. Siquidem res eadem nobis & illis est una, per quam
 esse animantia dicitur, & motū agitare uitalem. Sed ra-
 tionales nos sumus, & intelligentia uincimus genus om-
 ne matorum. Crederem istud uerissime dici, si cum ratio-
 ne & consilio cuncti homines uiuerent, seruarent officio-
 rum tenorem, abstinerent ab illicitis, & si negotia turpia
 non adirent: neq; quisquā prauitate consilij, atq; ignoran-
 tiæ cæcitate contraria sibi met atque inimica deposederet.
 Vellem tamen si ire quænam sit hæc ratio, per quā sumus
 potiores animalū generibus cunctis: quia nobis domici-
 lia fecimus, quibus possumus hyemalia frigora, & æstatis
 flagrātiās euitare? quid animantia cætera huius rei prou-
 dentia non habent: nonne alia cernimus opportunissimis
 sedibus nidulorū sibi construere mansiones? alia saxis &

rapibus tegere & cōmunire suspensis? excavare alia tel-
 luris sola, & in fossilibus foueis tutamina sibimet & cubi-
 lia preparare? Quod si ministras manus illas etiam dona-
 re parens natura uoluisset, dubitabile non foret, quin &
 ipsa construerent mœniū alta fastigia, & artificiosa ex-
 cuderent nouitate. Tamen in his ipsis, quæ rostris atq; un-
 guibus faciunt, multa inesse cōspicimus rationis & sapiē-
 tiæ simulacra: quæ homines imitari nulla meditatione pos-
 sumus: quāuis sint nobis opifices manus, atq; omni gene-
 re perfectionis artifices. Vestem illa nō norunt, fellas, na-
 ues atq; aratra compingere: nec deniq; suppellectilem cœ-
 teram, quā familiaris usus exposcit. Non sunt ista scien-
 tiæ munera, sed pauperrimæ necessitatis inuenta. Neq; cū
 animis artes cœli ex penetralibus ceciderunt: sed exquisi-
 ta, & nate sunt in terris hic omnes, et cum processu tem-
 porum paulatim meditatione cōflatæ. Quod si haberent
 scientias animæ, quas genus habere diuinum atq; immor-
 tale condignū est: ab initio homines cuncti omnia scirēt,
 nec seculum esset ullum, quod artis esset ignarū alicuius,
 aut rerum experientia non paratum. Nunc uero inops uī-
 ta, & multarum indigens rerū, fortuita conspiciens quæ-
 dam commodule prouenire, dum imitatur, expōitur, &
 tentat, dum labitur, reformatur, immutat, ex assidua repre-
 hensione paruas sibi cōcinnauit scientiolas artium, & ad
 unum exitum temporibus plurimis cōmendatas perdu-
 xit. Quod si homines penitus aut ipsos se nossent, aut in-
 tellectum Dei suspensionis alicuius acciperent aura, nun-
 quam sibi assiscerent diuinam immortalēq; naturam:
 nec existimarent quiddam magnificum se nosse, quia sibi

craticulas, trullas, ceteraq; fecerunt, quia subuculas, supra, lenas, lacernulas, trabeas, cultros, loricas, & gladios, quia rastra, securiculas, uomerem. Nunquam inquam crederent typho & arrogatia subleuati, prima esse se numina, & aequalia principis summitati: qui gramaticam, musicam, oratoriam, pepererant, & geometricas formulas, in quibus artificijs quidnam insit admirabile non uidemus: ut ex eorū inuentione credatur esse animas potiores & sole & sideribus cūctis, hunc totū cuius membra sunt hęc, mundum, & dignitate & substantia præterire. Quid enim aliud se spondent uel insinuare posse, uel tradere, quàm ut regulas nominū, differentiasq; noscamus: ut interualla in uocum sonis, ut loquamur suadenter in litibus, ut terrarum continentias metiamur? Quæ si secum animæ diuinis ex regionibus attulissent, & esset necessarium scire, omnes ea iam dudum in omni orbe tractarent: neq; ullum hominū reperiretur genus, quod non esset his omnibus aequaliter atq; uniformiter eruditum. Nūc uero in mūdo quotus quisq; est musicus, dialecticus, & geometres, quotus orator, poeta, grammaticus? ex quo apparet (ut sæpius dictum est) inuenta hęc esse locorum necessitate, ac temporū: neq; diuinitus eruditus aduolasse huc animas: quod neq; omnes doctæ sint, neque discere omnes possint, & sint in his plurimæ acuminis obtusioris, et tardi, & ad discendi studium plagarū coercitione cogātur. quod si ea, quæ discimus, reminiscencias esse constaret (ut antiquis opinionibus scitū est) conueniebat nos omnes ab una ueritate uenientes unū nosse, unūq; reminisci: nō habere diuersas, non plurimas, dissidentesq; sententias. nunc

uero cum singuli aliud atq; aliud asseramus, manifestum
 & promptū est, nihil nos attulisse de cælo, sed hic natos
 addiscere, & suspicionibus coalita uindicare. Et ut uobis
 clarius manifestiusq; monstremus cuius sit pretij homo,
 quem simillimū creditis potentie superioris existere, con-
 cipite animis hanc imaginem uestris, & quod fieri si ag-
 grediamur potest, tanquā si simus aggressi, similitudinis
 assumptione teneamus. Sit igitur nobis tellure in effossa
 locus habitabilis formam cubilis efficiens, tecto, & parie-
 tibus clausus: non algidus frigore, non feruens nimio calo-
 re: sed ita temperatus, & medius, ut nec frigoris sensum,
 nec ardorem ualidum perpetiatur æstatis. In hunc sonus
 omnino nullius incidat uocis, non auis non bestie, nō tem-
 pestatis, non hominis, nō deniq; fragoris alicuius, aut con-
 crepantis terribiliter cæli. Excogitemus deinde quemad-
 modum lumen accipiat, nō ex illato igni, neq; ex sole con-
 specto, sed notū aliquid fiat, quod imaginē luminis caligi-
 ne interposita mentiatur: ianua non una sit, nec sit introi-
 tus rectus: adeatur inflexionibus flexuosis: nec recludatur
 aliquando, nisi cum necessaria ratio postularit. Nunc quo-
 niam imagini preparauimus sedē, accipiamus deinceps
 mox aliquē natum, & in loci illius hospitium, quod habeat
 rem nullam, & sit inane ac uacuum: platonica licet aut py-
 thagorea progenie, aut horum alicuius, qui acuminis per-
 hibentur fuisse diuini: aut ex deum respōsis sapientissimi
 nuncupati. Quod cū actum fuerit, nutriri ut debeat sequi-
 tur, & alimonijs conuenientib. educari. Adhibeamus igitur
 & nutricem, quæ semper ad eum nuda, semper silens
 accedat, uerbum nullum faciens, nec in sermonē aliquem

ora & labra diducat: sed cum mammas dederit, & consequentia supplerit officia, datum quieti linquat, & ante fores clausas dies noctesq; continuat. Poscit enim plerunq; res, nutricias adesse curas, & obseruare temporarios motus. At uero cum coeperit solidioribus cibis infans debere fulciri, nutrice inferatur ab eadem, ueste (ut diximus) posita, & tenore reticentiae seruato. Ipse autem, qui infertur cibus sit unus atq; idē semper: nihil materia differens, nec per uarios redintegratus sapor: sed aut sit ille de milio, aut sit panis ex farre, aut (ut seculi imitemur antiqua) ex cinere caldo glandes, aut ex ramis agrestibus bacculae. Potio autem uini sit prorsus incognita, nec sedandae aliud ad moueatur siti, quam liquor purus ē fontibus caldore ignis intactus: & (si fieri potis est) manibus ministratus cauis. Fiet enim familiaris ē more consuetudo in naturā uersa: nec appetitio corrigetur, ulterius esse amplius nesciens quod petatur. Quorsum igitur haec spectant: ut, quoniam creditum est animas diuinas atq; adeo immortales esse, et ad hominum corpora disciplinis cum omnibus aduolare, experiamur ex isto, quem hoc genere uoluimus educari, capiātne res fidē, an sit leuiter credita, & frustrabili expectatione praesumpta. Procedat igitur nobis solitudine in operta nutritus, quot uultis annos agens, uultis uicenarius: uultis tricenarius? immo cū annos fuerit quadraginta permensus, mortalium cōcilij inferatur: & si uerū est illum principalis esse substantiae portionē & ex fontibus uitae derivatū hic agere, antequā notitiam rei sumat alicuius, aut sermone imbuatur humano, det repposum rogatus, quisnam sit ipse, aut quo patre, quibus sit in regionibus

bus editus, quo pacto, aut quânam ratione nutritus, quid
 operis aut negocij celebrâs anteaâti temporis decurrerit
 auitatem. Ita ille non omni pecore, ligno, saxo obtusior,
 atq; hebetior stabit: non missus in res nouas, & nunquam
 sibi ante cognitâs, ipsum sese esse ante omnia nesciturus?
 Poteritne (si quæras) sol quid sit ostendere, terra, maria,
 sycera, nubes, nebula, pluuia, tonitrua, nix, grando? Pote-
 rit arbores scire quid sint, herbae, aut gramina, taurus, e-
 quus, aut aries, camelus, elephantes, aut miluus? Esurienti
 si dederis uuam, mustacium, caepe, carduum, cucumerem,
 ficum, sciet posse sedari omnibus ex his famē? aut quo ge-
 nere singula esse debeant? Et sibi ignem si plurimum fece-
 ris, aut uenenas circūposueris bestias, nōne ibit per me-
 dias flammâs, uiperas, solifugas, esse noxias nesciēs, & ti-
 mere ipsum quid sit ignorans? Iam uero si uestem, si supel-
 lectilem ponas in medio tam urbanam, q̄ rusticam, eritne
 idem ut possit discriminare cui negocio res quæq; conue-
 niat: cuius muneris accommodata sint usui indicet? in quos
 habitus uestis, stragula facta sit, mitra, strophium, fascia, pul-
 uinus, muccinum, lena, tunica, mantele, mastruca, foccus,
 solea, calceus? Quid si adijcias rota qd sit, aut tribula, uan-
 nus, doliū, cupa, trapetum, uomis, aut cribrum, mola, bu-
 ris, aut sarculū? Quid arquata si sellula, acus, strigil, polu-
 brum, siliqua, strū, trulla, lancicula, candelabrū, scopæ, scy-
 phus, faccus? Quid si cithara, tibia, argentū, æs, codex, ra-
 dius, liber? Quid instrumenta si cætera, quibus uita succin-
 gitur & cōtinetur humana? ita (ut diximus) ille nō uobis
 riuu, aut asini, porci, aut si ullū est animal tardius, conspi-
 ciet, & quidē formaturas uarias respectâs, et quæ sint sin-
 gula

gula nesciens, et quā in causam possideantur ignorās: non ne uocem, si fuerit necessitate aliqua coactus emittere, ut solenne est mutis, inarticulatū nescio quid ore hiante clamabit? Quid in Menone ô Plato quaedam rationibus numeri adnota ex puerculo sciscitaris? & ex eius niteris responsionibus comprobare, quæ discamus non discere, sed in eorum memoriam, quæ antiquitus noueramus, redire? Qui si tibi uere respondet (nō enim nos cōuenit fidem rebus abiudicare quas dicis) non rerū scientia, sed intelligentia ducitur: & ex eo, quod aliquos numeros quotidianis habet ex usibus notos, fit ut sequatur rogatus, & ipsa illum semper multiplicationis adducat accessio. Quod si uere cōfidis immortales huc animas, & plenas scientie peruolare, adolescentulū istum rogare desinito, quæ esse conspicias ignarū rerum, & humanitatis esse in finibus constitutum. Quadragenariū istum ad te uoca, & ex eo percōtare, non abstrusum aliquid, non inuolutū, non de triangulis, non de quadratis, quid sit Dibus, aut Dynamus sesqui-octauus, aut sesquitercius ultimus: sed quod in medio sitū est, bis bina, bis terna, quam efficiat summulam quærito. Volumus uidere, uolumus scire, quid rogatus respondeat, an inquisitam expediat quæstionem. Ita ille sensurus est, (quāuis ei pateant aures) an aliquid dicas, an aliquid quæras, an ab se responderi aliquid postules: & non stipes ut aliquis, aut Marpesia (ut dictum est) rupes stabit elinguis & mutus? hoc ipsum ignorans & nesciens, secum potius an cum altero colloquaris, cū altero sermocineris, an secum: oratio sit ista, quā promissus, an sonitus uocis, nihil rerū significās, sed inani cōtinuatione pertractus? Quid dicitis

citis ô uiri plusquam satis est uobis ex aliena generositate
tribuetes: hæcine est anima docta illa quã dicitis, immor-
talis, perfecta, diuina, post deum principẽ rerum, & post
mentes geminas locũ obtinens quartũ, & affluens ex cra-
teribus uiuis? Hic est ille preciosus, & rationib. homo au-
gustissimis præditus, mundus minor qui dicitur, & totius
in speciem similitudinis fabricatus, atq; formatus: nullo
melior (ut apparuit) pecore, obtusior ligno, saxo, qui ne-
sciat homines, & in mutis semper solitudinibus degat, de-
moretur, iners ueluti puer, quamuis annis uiuat innume-
ris, & nunquã nodis corporeis eximatur. Sed cum scho-
las attigerit, & magistrorum fuerit institutionibus erudi-
tus, efficitur prudens, doctus, & quã nuper habuerat, im-
peritiã ponit. Et asellus, & bos æque (usu atq; assiduitate
cogẽte) discit arare ac molere: equus iugũ subire, & agno-
scere in curriculo flexiones: camelus sese submittere, siue
cũ sumit onera, siue cum ponit: colũba manumissa reuola-
re ad dominicas sedes: canis cum inuenerit prædam cohi-
bere & continere latratum: uerba Psitacus & integrare,
et nomina prorsus expromere. Sed ego cum audio nescio
quid præstans animam dici, Deo uicinum & proximum,
scientiã huc omnia superioribus aduentare de seculis: nolo
illam discere, sed docere: nec ex docta (ut dicitur) elemen-
tariam fieri: sed retinentem res suas corporibus semet cir-
cumligare terrenis. nisi enim sese habuerit res ita, discer-
ni qui poterit utrum ne illud, quod audit, reminiscatur, an
discat: cum multo facilius credere, discere illam quod ne-
sciat: quam oblitam, quod paulo ante sciebat: & oppositu
corporis amitti repentiam priorũ, Et ubi est illud quod
dici-

dicitur incorporealis anima substantiam nō habere: quod enim nullius est corporis: oppositione alterius nō impeditur, nec potest aliquid suaderi perdere id, quod nō potest tactum rei oppositæ sustinere. Vt enim numerus in corporibus cōstitutus (quamuis mille corporibus obruatur) intactus & inuolabilis cōstat, ita necesse est animas, si sunt (ut perhibetur) incorporeæ, obliuionē priorū nullam pati: quāuis eas solidissimæ corporū circūligauerint iunctiōnes. Quid? quod eadē ratio non tantum incorporeas indicat eas non esse, uerum etiā priuat immortalitate has omni, & ad fines applicat, quibus uita cōsuetæ est terminari. Quicquid enim causa ingruente nonnulla ita mutatur, & uertitur, ut integritatē suam retinere non possit: id necesse est iudicari natura esse passiū. Quod autē est promptum atq; expositū passioni, corruptibile esse ipsa passibilitate interueniēte denūciatur. Ergo, si & anima perdunt omne quod nouerāt, corporalib. uinculis occupatæ, patiantur necesse est aliquid, quod eas efficiat obliuiois inducere cæcitatem. Neq; enim nihil omnino perperse, aut integritatē conseruantes suam, possunt rerū scientiā ponere, aut in alios habitus sine sui mutabilitate trāsire. Atq; nos arbitramur, quod est unū, quod immortale, quod simplex quacūq; in re fuerit, necessario semper suam retinere naturam: nec debere aut posse aliquid perperiti, si modo esse perpetuū cogitat, & in finib. propriæ immortalitatis hærere. Omnis. n. passio lethi atq; interitus ianua est, ad mortem ducens uita, & ineuitabile rebus afferens functionem: quam si sentiunt animæ, & tactui eius atq; incurSIONIBUS cedunt, usu & illis est uita nō mancipio tradita, quamuis aliter

aliter quidā inferant, & rei tantæ fidem suis in argumen-
 tationibus ponant. Ac ne tamen instructi nō plenius abea-
 mus, audiamus à uobis quem admodū dicitis animas, cum
 terrenis fuerint corporibus inuolutæ, priorū reminiscen-
 tiam non habere: cū in ipsis corporibus positæ, & propè
 insensibiles eorum cōmixtione perfectæ, pertinaciter &
 fideliter teneant ea quæ ante annos plures (si uelis dicere
 uel octoginta, uel hoc amplius) uel fecerūt uel passæ sunt,
 uel loquutæ sunt, uel audierunt. Si enim obstaculo perfici-
 tur corporis, ne meminerint eorum, quæ iam dudum, &
 ante hominem sciebant, magis est ut ea debeant obliuisci,
 quæ conclusæ in corporibus factitarunt, quàm quæ foris
 positæ nondum hominibus coniugatæ. Quod enim rebus
 ingressis priorum repentiam detrahit, & intra se gesta
 irrecordabili debet obliteratione deperdere. Vna enim
 causa res duas efficere ac sibi contrarias nō potest, ut alio-
 rum memorias sopiat, alia patiatur actoris in recordatio-
 nem uenire. Quid si animæ (quas uocatis) membrorum
 impediuntur obstaculo, quominus artes suas atque anti-
 quas reminiscantur: in corporibus ipsis quemadmodum
 constitutæ meminerunt & sciunt animas se esse, & cor-
 poralem substantiam non habere, immortalitatis condi-
 tione mactatas, quem teneant in rebus gradū, quo sint or-
 dine à deo patre discretæ, ad infima hæc mūdi quam ra-
 tione peruenerint: quas ex quibus circulis qualitates, dum
 in hæc loca labuntur, attraxerint. Quem admodū (inquā)
 scūt doctissimas se fuisse, & obstructiōe corporū amisis-
 se quæ nouerant? & hoc ipsum enim nescire debuerāt, si
 aliquid eis labis corporalis inuexisset adiūctio. nam scire
 quid

quid fueris, & quid hodie non sis, non est signū memoriæ
 perditæ, sed comprobatio iudiciūq; seruata. Quæ cū ita
 se habeāt, desinite quæso, desinite res paruas, atq; exigui
 nominis immanibus pretijs æstimare: desinite hominem
 proletarius cum sit clasibus, & capite cū censeatur ascri-
 bere ordinibus primis: cum sit inops, pauper lare, & tu-
 gurij pauperis, nec patricie claritatis unquā meritum nū-
 cupari. cum enim uos oporteret uiros recti atq; integra-
 tis auctores typhum & arrogantiam frangere, quorum ma-
 lis cuncti extollimur, & inanū distendimur uanitate: nō
 tantum accidere mala ista censetis, uerum (quod grauius
 multo est) addidistis causas, quibus & uitia cresceret, &
 inemendabilis nequitia permaneret. Quis est enim homi-
 num, quamuis ille sit indolis infamiam semper atq; igno-
 miniosa fugientis, qui, cū dici exaudiat uiris ab sapienti-
 bus maxime immortales animas esse, nec fatorum esse ob-
 noxias legibus, non in omnia flagitia præceptis ruat, non
 intrepidus res obeat atq; aggrediatur illicitas: nō deniq;
 omnia suis cupiditatibus largiatur, quæ libido impotens
 iusserit, impunitatis præterea etiā libertate munita. quid
 enim prohibebit, quominus hæc faciat: metus superbe po-
 testatis, iudiciūq; diuinum: Et qui poterit territari formi-
 dinis alicuius horrore, cui fuerit persuasum tam se esse im-
 mortalem, quam ipsum deum primum: nec ab eo iudicari
 quicquam de se posse: cum sit una immortalitas in utraq;
 nec in alterius altera cōditionis possit æqualitate uexari.
 Sed memorate apud inferos pœnæ, & suppliciorū gene-
 ribus multiformes. ecquis erit tam brutus, & rerum con-
 sequentias nesciens, qui animis incorruptibilibus credat,
 aut

aut tenebras tartareas posse aliquid nocere, aut igneos fluuios, aut cœnosis gurgitibus paludes, aut rotarū uolubiliū circūactūs? Quod enim contiguum non est, & ab legibus dissolutionis amotū est, licet omnibus ambiatur flammis torrentium fluminum, uoluator in cœno, saxorum imminentium casibus, & immaniū montium operiatur ruinis, illibatū necesse est permaneat & intactū, neq; ullum sensum mortiferæ passionis assumere. Quid? quod ista persuasio non tantum est incitatrix ad uitia libertate ex ipsa peccandi, uerum etiam philosophiæ ipsius causam tollit, & inaniter eam suscipi superuacanei operis difficultate declarat. Nam si uerum est animas nullius esse participes finis, & cum omnibus seculis æuorum perpetuitate procedere: quid periculi res habet contemptis prætermisissiq; uirtutibus, quibus est contractior atq; horridior uita uoluptatibus sedare, ac per omnia libidiniū genera effrenatū spargere immensæ cupiditatis ardorē? Ne delicijs marceat, & corrūpatur mollitudine uitiorum? Et qua poterit ratione corrūpi id, quod immortale, quod semper est, & nulli obnoxium passioni? Ne sordescat, et polluaturn actio num turpiū fœditate? Et qui poterit pollui, corporalem quod substantiam non habet? aut ubi sedem contaminatio ponere, ubi spaciū nullū est, in quo nota se possit ipsius cōtaminationis affigere? Rursus uero si animæ lethi adēūt ianuas (Epicuri ut sentētia definitur) nec sic causa est competens, cur expeti philosophia debeat: etiam si uerum est purgari has animas, atq; ab omni puras uitiositate præstari. Nam si cōmuniter obeūt, & in ipsis corporibus sensus eis deperit extinguiturq; uitalis: non tantum est erro=

ris maximi, uerum stolidæ cæcitatîs, frenare ingenitos appetitus, cohibere in angustijs uitam, nihil indulgere naturæ, non quod cupidines iusserint atque instigauerint facere, cum nulla te præmia tanti laboris expectent cum dies mortis aduenerit, & corporalibus fueris uinculis exolutus. Medietas ergo quædam, & animarum anceps ambiguaq; natura, locum philosophiæ peperit, & causam cur appeteretur inuenit: dum periculum scilicet ex malis iste formidat admissis: alter concipit spes bonas, si nihil sceleris faciat, & cum officio uitam iustitiæq; traducat. Inde est quod inter doctos uiros, & ingeniorum excellētia præditos, de animarum qualitate certamen est: & eas alij dicunt mortali esse natura, nec diuinam posse substantiâ sustinere: alij uero perpetuas, nec in natura posse degenerare mortali. Quod istud ut fiat, medietatis efficitur lege: quod & illis argumenta sunt præsto, quibus eas passiuas atq; interribiles inuenitur: & his contra non desunt, quibus esse diuinas immortalesq; monstratur. Hæc cum ita se habeant, & cum ab summo traditum teneamus auctore, non esse animas longe ab hiatibus mortis & faucibus constitutas: possunt tamen longæuæ summi principis munere ac beneficio fieri: si modo illum tentent ac meditentur agnoscere: eius enim cognitio fermentum quoddam est uitæ, ac rei dissociabilis glutinum: tum deinde feritate, atq; inhumanitate depositis, resumant ingenia mitiora: ut ad illud, quod dabitur, esse possint paratæ. Quid est quod à uobis tanquam bruti & stolidi iudicemur, si propter hos metus liberatori dedidimus & mancipauimus nos Deos aduersus ictus noxios, & uenenatos colubrarum morsus,

remedia saepe conquirimus, & protegimus nos laminis,
 pssillis, Marsis uendentibus, alijsq; institutoribus atque pla-
 nis: ac ne nobis frigora solesq; incommodent rapidi, mu-
 nimenta domorū ac uestium sollicitè preparamus diligen-
 tia cautionis. Mortis nobis cum proponatur metus, id est,
 animarum interitus: quid nō ex commodi facimus sensu,
 quo amamus nos omnes? Quam eū qui nobis spondet tali
 a periculo liberaturū retinemus, amplectimur animisq;
 ipsis nostris (si modo iusta est uicissitudo) præponimus.
 Vos uestrarum animarum salutem in ipsis uobis reponi-
 tis, fieriq; uos deos uestro fiditis intestinoq; conatur: at ue-
 ro nos nobis nihil de nostra infirmitate promittimus, na-
 turam intuentes nostram uirium esse nullarum, & ab suis
 affectibus in omni rerum contentione superari. Vos cum
 primum soluti membrorū abieritis, enodes alas uobis af-
 futuras putatis, quibus ad cælum pergere, atq; ad sidera
 uolare possitis: nos tantam reformidamus audaciam, nec
 in nostra ducimus esse positum potestate res superas pete-
 re: cum & hoc ipsum habeamus incertum, an uitam acci-
 pere mereamur, & ab lege mortalitatis abduci. Vos in-
 aulam dominicam tanquam in propriam sedem remeatu-
 ros uos sponte, nullo prohibente præsumitis: at uero nos
 istud, rerum sine domino fieri neq; speramus posse. neque
 ulli hominum tantum potestatis attribui licentiæq; cense-
 mus. Cum igitur hæc ita sint, quenam iniustitia tanta est,
 ut fatui uobis credulitate in ista uideamur? cū uos & simi-
 lia credere, & in eadē uideamus expectatione uersari? Si
 irrisiōe existimamur digni quod spē nobis huiusmodi pol-
 licemur, & uos eadē expectat irrisio, qui spē uobis im-

mortalitatis affiscitis. Si tenetis aliquam sequiminiq; rationem, & nobis aliquam portionē ex ista ratione concedite. Si nobis hæc gaudia, hoc est uia fugiēda mortis, Plato in Phædone promississet, aliūse ex hoc choro, possetq; eam præstare, atq; ad finem pollicitationis adducere consentaneum fuerat eius suscipere nos cultus, à quo tantum doni expectaremus & muneris. Nunc cum eam Christus non tantum promiserit, uerum etiam uirtutibus tantis manifestauerit posse compleri: quid alienum facimus, aut stultitiæ crimen quibus rationibus sustinemus, si eius nomini, maiestatiq; sustermimur, à quo speramus utrunq; & mortem cruciabilem fugere, & uitam æternitate donari? Sed si animæ (inquiunt) mortalis qualitatis sunt mediæ, immortales quemadmodū fieri medijs ex qualitatibus possunt? Si nos istud nescire dicamus, ac tantummodo auditū ex potentiore credidisse, ubi nostra uidebitur credulitas lapsa? si omnipotēti credidimus regi nihil esse difficile, nihil arduū: si quod impossibile nobis est factū, illi possibile, atq; admodum executioni paratū? Est enim quod obstare eius uoluntatibus possit, aut quod esse uoluerit non necessario sequatur ut fiat? An nunquid nostris ex diuisionibus colligemus, quid aut fieri possit, aut nō possit: nec rationes considerabimus nostras tam esse mortales, quàm sumus nos ipsi, & nullius apud principem nominis? Et tamen o isti, qui mediæ qualitatis animas esse non creditis, & in medio limite uitæ, atq; interitus contineri nonne omnes omnino, quos esse opinatio suspicatur, dii, angeli, demones, aut nomine quocunq; sunt alio, qualitates & ipsi sunt mediæ, & in ambiguae sortis conditione mutabiles? Nam si

omnes

omnes cōcedimus unum esse rerum patrem, immortalē atq; ingenitū solum, nihilq; omnino ante illum, quod alii cuius uocaminis fuerit, inuenitur: sequitur ut hi omnes quos opinatio credidit deos esse mortaliū, aut ab eo sint geniti, aut eo iubēte prolati sint? Prolati & geniti, & ordinis sunt posterioris & tēporis: si ordinis posterioris & tēporis, ortus necesse est habeāt, et exordia natiuitatis, & uitæ: quod autē habet introitū, & uitæ incipiētis exordiū, necessario sequitur ut habere debeat & occasum. Sed immortales perhibentur dii esse. Non ergo natura, sed uolūtate Dei patris, ac munere. Quo igitur pacto immortalitatis largitio est donum dei, certe prolatis, & animas hoc pacto dignabitur immortalitate donare, quāuis eas mors seua posse uideatur extinguere, & ad nihilum reductas irremediabili abolitione delere. Plato ille diuinus multa de deo digna, nec cōmunia sentiens multitudini, in eo sermone, ac libro, cui nomen Timæus inscribitur: deos dicit & mundum corruptibili esse natura, neque esse omnino dissolutionis expertes: sed uoluntate Dei regis ac principis uinctione in perpetua contineri. Quod enim recte sit uinctum, & nodis perfectissimis colligatum, Dei bonitate seruari: nexusq; abolitione ab eo qui uinxit & dissolui (si res poscat) & salutari missione donari. Ergo si res est ita, nec aliud conuenit uel existimare uel credere, quid animas admiramini mediæ dici qualitatis à nobis: cum numinibus ipsis dicat Plato mediæ esse naturas, sed continuam & inoccidua uitam principali beneuolentia surrogari? Si enim forte nescitis, & antea uobis incognitum propter rei nouitatē fuit, accipite sero, & discite ab eo, qui nouit,

& protulit in medium Christo, non esse animas regis maxi-
 mi filias, nec ab eo (quem admodum dicitur) generatas
 cepisse se nosse, atq; in sui nominis esse sententia predi-
 cari, sed alterum quempiam genitorem his esse, dignita-
 tis & potetia gradibus satis plurimis ab Imperatore dis-
 iunctum: eius tamen ex aula & eminentiu nobilem subli-
 mitate nataliu. Quod si essent (ut fama est) dominica pro-
 lis, & potestatis anime generatio principalis, nihil eis ad
 perfectione defuisset uirtute perfectissima procreatis: u-
 num omnes intellectu habuissent, unumq; consensum, au-
 lam semper incolerent regia, nec pretermisisset beatitudi-
 nis sedibus, in quibus augustissimas nouerat, retinebantq;
 doctrinas, imprudenter appetent terrena haec loca, te-
 nebrosis ut corporibus inuoluitae inter pituitas & sangui-
 nem degerent: inter stercoris hos utres, & saccati obscœ-
 nissimas serias. Sed habitari oportuit & has partes, & ic-
 circo huc animas tanquam in colonias aliquas Deus omni-
 potes misit. Et quid homines profunt mudo, aut ob rei cu-
 ius sunt necessarij causam, ut non frustra debuisse credan-
 tur parte in hac agere, & terreni esse corporis inquilini.
 Ad cõsummandam molis huius integritatem, partem ali-
 quam conferunt: & nisi fuerint additi, imperfecta & clau-
 da est uniuersitatis haec summa. Quid ergo? si homines
 non sint ab officijs suis cessabit mundus? Vicissitudines su-
 as non peragent sydera? aestates, atq; hyemes non erunt
 uentorum flamina cõticescent: nec ex coactis & penden-
 tibus nubilis ad terram decident imbres ariditatibus tem-
 peramenta laturi? Atqui necesse est cuncta suos ire per cur-
 sus, nec ab ordinis nati continuatione discedere, etiam si
 nomen

nomen in mūdo nullum hominis audiatur, orbisq; iste terrarum solitudinis uacua silentio conticescat. Quemadmodum ergo iactatur habitatorē debuisse regionib. his addi, cum ab homine liqueat nihil ad mundi perfectionē redire, omni. q; eius studia commoditatem semper spectare priuatā, nec a finibus propriæ utilitatis abscedere? Quid enim prodest mundo (ut ab rebus incipiam serijs) maximos reges hic esse? Quid tyrānos, quid dominos, quid innumeras alias atq; amplissimas potestates? Quid rei militaris experientissimos duces capiendarū urbium peritos, in equestrib. prælijs aut in pedestri pugna immobiles atq; inuictissimos, milites? Quid oratores, grāmaticos, poetas? quid scriptores, dialecticos, musicos? quid pantomimos, quid mimulos, histriones, cātōres, tubā, tibiā, calamoq; flutantes? Quid cursores, quid pugiles, quadrigarios, desultores, grallatores, funiambulos, præstigiatores? Quid bigarios, salinatores, uolones, unguentarios, aurifices, aucupes, uanorum sirpiarumq; uinctores? Quid fullones, lanarios, phrygiones, coquos, panchrystarios, muliones, leones, lanios, meretrices? Quid institutorum alia genera? Quid professorum, & artiū, quibus enumerandis omnis ætas angusta est? Rationibus cōferre, & constitutionibus mundi, ut sine hominibus condi nō potuisse credatur, nec obtenturus integritatē sui, nisi ei contentio animalis miseri, & superuacui iūgeretur. Nisi forte rex mūdi (quem te meritatis est maxime humano ex ore depromere) iccirco ex se genitas huc animas misit, ut quæ fuerāt apud se deæ, corporei tactus, & temerariæ circūscriptionis expertes, humana immergerentur in semina, scēminarū ex genita-

libus profilirent, ineptissimos ederent continuarentq; uagitus: exurgerent fellitantes mammas, proluuio lincerent & madidarent se sua: & ut ad silentium pauidi nutricis motibus, & crepitaculis adduceretur auditis. Iccirco animas misit, ut quæ fuerat simplices, & bonitatis nuper innoxia: simulare in hominibus discerent, dissimulare, mentiri, circumscribere, fallere adulatoria humilitate captare, mēte aliud uoluere, aliud in facie polliceri: illaqueare, decipere dolis atque insidijs nescios, per innumeras artes malitiarum uenena conquirere, & ad usum temporis pelliciae mobilitate formare. Iccirco animas misit, ut in pacata & placida tranquillitate degentes, assumerent ex corporibus causas, quibus feræ fierent, & immanes simultates atq; inimicitias gererent, consererēt inter se bella, expugnarent atq; euerterent ciuitates: seruitutis opprimerent & manciparent se iugo: & ad ultimum fierent alterius altera potestatis natalium conditione mutata: Iccirco animas misit, ut immemores ueritatis effectæ, & quidnam esset Deus oblita, simulacris inertibus supplicarent, ligna, æra, & lapides, diuina alloqueretur ut numina, auxilia poscerent caesorum animantium cruore, nullam sui facerent mentionem: quinimmo ex his alia ut dubitarent se esse, aut ullū esse penitus abnegarent: Iccirco animas misit, ut quæ in sedibus proprijs mente fuerant una, intellectu & scientia paribus, postquam formas induere mortales, opinionum discriminibus disiderent, aliud alijs iustū, aliud utile uideretur, & rectum: de appetendis rebus, suagiendisq; certarent, malorum ac bonorū alios alia constituerent fines: ueritatem cupientibus noscere rerum oppo-
nere

neretur obscuritas, & uelut oculorum luminibus uidua;
 nihil certum uiderent, & per ancipites semitas suspitio=
 num induceretur errore? Iccirco animas misit, ut cum a=
 nimantia cetera sponte natis alerentur, & nulla satione
 prolatis, neq; domorum, aut uestium tutamina sibi, aut ue=
 lamenta conquirerent, miserabilis istis necessitas addere=
 tur: ut cum impendijs maximis, perpetuisq; sudoribus do=
 mos sibi cōstruerent, membrorum conficerent tegmina,
 supellectilem uariam diurnorū contraherent egestate, im=
 becillitatis auxilia animalibus mutuarentur à mutis, uim=
 facerent terris, ut non sua sufficerent gramina, sed impe=
 ratas extollerent fruges, & cum sanguinē totum in subi=
 genda tellure sudissent, robigine, grandine, siccitate, spem=
 laboris amitterent: & ad ultimum ui famis humanis ca=
 daueribus incubaret: & ab hominum formis tabifica ma=
 cie dissociarentur abiunctæ? Iccirco animas misit, ut quæ=
 secum cōmorantes possessionis alicuius nullum unquā ha=
 buissent amorem: auarissimæ hic fierēt, & in habēdi stu=
 dium inexaturabili pectoris ardescerent appetitu: effo=
 derent altos montes, & uiscera ignota terrarum in mate=
 rias uerterent alieni nominis, atq; usus: penetrarent abdi=
 tas discrimine cum capitis nationes, & translatis merci=
 bus caritatem semper, uilitatemq; captarent: exercerent
 audium atq; iniustissimum scenus, & miserorū ē sangui=
 ne supputandi se angerent insania: millibus possessionum
 semper producerent fines: & quāuis prouincias totas rus=
 facerent unum, pro arbore una, pro sulco, forū litibus te=
 rerent: cum amicis, & fratribus inexpiabiles susciperent
 similtates? Iccirco animas misit, ut quæ dudum fuerāt mi

tes & ueritatis affectibus nesciæ cōmoueri, macella sibi,
 & amphitheatra constituerent, loca sanguinis, & publi-
 cæ impietatis: ex quibus in altero mandi homines cerne-
 rent, & bestiarum laniatibus dissipari: interficere se alios
 nullius ob meriti causam, sed ingratam uoluptatē conse-
 forum, ipsosq; illos dies, quibus tantū committeretur ne-
 fas, in gaudijs cōmunibus ducerent, & festa hilaritate sa-
 crarent: in altero uero animalium miserorū discerperēt
 uiscera, alias aliæ raperent (ut canibus mos est & uulturi-
 bus) portiones, subigerent dentibus, & crudelissimo uen-
 tri darēt, & in tam sæuis atq; horridis oribus sortē suam
 flerent, quas ab talibus mensis paupertatis angustie uin-
 dicarent: pro beatis ac felicibus uiuerent, quarum ora &
 faciem tam crudeles polluerēt apparatus: Iccirco animas
 misit, ut diuini ponderis & grauitatis oblitæ, gemmas, la-
 pillos, margaritas, castitatis dispendio cōpararent, conspi-
 ciendis quærerent corporibus sucos, innecterent his col-
 la, laminas pertūderent aurium, imminuerēt frontes lim-
 bis, fuligine oculos obumbrarent, nec in formas erubescere
 masculorū calamistris uibrare cæsariem, cutē corpo-
 ris leuigare, incedere poplitibus nudis, omniq; alio cultu
 uigorem uirilitatis, & exponere, & in habitū fœmina-
 rum, deliciasq; mollire: Iccirco animas misit, ut uiarū aliæ
 infestarent meatus, aliæ circūscriberent nescios, testamen-
 ta supponerent falsa, uenenatas cōficerent potiones, do-
 mos ut effringerēt, noctibus sollicitarēt, abigerent, præ-
 uaricaretur, & proderent, saporum fastidia ut excute-
 rent palato, ut in coquēdis alitibus pinguitudinē nossent
 retinere labentem, ut spirulas, & botulos facerent, illicia,
 castela

caestellamēta lucanica, suminatam cū his carnem, & glaci-
 ali conditione tuceta: Iccirco animas misit, ut res sancti
 atq; augustissimi nominis symphonias agerēt & fistula-
 torias hic artes, ut inflandis bucculas distenderent tibijs,
 cantionib. ut praeirēt obscenis numerositer, et scabillorū
 cōcrepationibus sonoris, quibus animarū alia lasciuiens
 multitudo incōpositos corporum dissolueretur in motus,
 saltitaret, & cantaret, orbes saltatorios uerteret, & ad
 ultimū clunibus & coxēdicibus subleuatis lumborū cri-
 spitudine fluctuaret: Iccirco animas misit, ut in marib. ex-
 oleti, in foeminis fierēt meretrices, sambucistris, psaltria
 uenalia ut prosternerēt corpora, uirilitatē sui populo pu-
 blicarent, in lupanarib. prōptē, in fornicibus obuinctā,
 nihil pati renuētēs, ad oris stuprū paratē? Quid dicitis,
 o soboles, ac primi progenies numinis? Ergōne sapientes
 illae, atq; ex causis principalibus proditae genera haec ani-
 me turpitudinū, criminum, malitiarumq; nouerunt, atq;
 ut exercerent, ut gererent, ut percelebrarēt haec mala, ha-
 būare iusse sunt has partes, & humani corporis circum-
 iedione uestiri? Et mortaliū quisquam est rationis alicui-
 us accipiēs sensum, qui ordinatum existimet mundū per
 has esse, ac nō potius sedē ac domiciliū constitutū, in quo
 omne quotidie perpetraretur nefās, maleficia cūcta con-
 fierent, insidiae, fraudes, doli, auaritia, rapina, uis, scelus,
 audacia, obscœnitas, turpitude, flagitiū, mala omnia cete-
 ra, quae in orbe homines toto mente noxia pariūt, & la-
 ben machinātur in mutuā? Sed sua (inquit) uolūtate, nō
 regis iussione uenerūt: At ubi pater omnipotēs fuit, ubi re-
 gie sublimitatis auctoritas, ut eas prohiberet abscedere,

nec in præcípites labi permitteret uoluptates? Si enim de
 generes futuras locorū immutationibus sciebat (scire au-
 tem debuerat causarum ut omnium constitutor) aut extrin-
 secus aliquid accessurū his esse, quod eas faceret obliuisci
 suæ dignitatis et decoris: millies, ut ignoscat orauerim: u-
 niuersorum non alius quàm ipse est causa: siquidem per-
 pessus est euagandi eas habere ius liberum, quas retentu-
 ras non esse integritatis suæ habitum præuidebat. atq; ita
 perficitur, ut nihil intersit omnino uoluntarie uenerint,
 an illius obtemperauerint iussioni: cum non prohibendo
 quod oportuerat prohiberi, cessatione crimē fecerit pro-
 priū, & retentionis dissimulatione permiserit prius. Sed
 procul hæc abeat sceleratæ opinionis immanitas, ut deus
 credatur omnipotēs, magnarū, & inuisibilium rerum sa-
 tor, & cōditor, procreator, tam mobiles animas genuisse
 grauitatis ac pōderis cōstantiāq; nullius: in uitia labiles,
 in peccatorum genera uniuersa decliues: cumq; eas tales,
 atq; huiusmodi sciret, in corpora ire iussisse, quorū indu-
 tæ carceribus sub procellis agerent tēpestatibusq; quou-
 die fortune, & modo turpia facerent, modo paterentur
 obscœna: naufragijs, ruinis, incendiorū conflagrationib.
 ut perirent: Pauperies alias, alias ut mēdicitas premeret,
 infernarum paterentur aliæ laniatus muscularū, aliæ ut
 interirent ueneno, claudæ ut incederēt aliæ, ut aliæ lumen
 amitterent: ut articulis sederēt aliæ colligatis, morbis de-
 niq; obiectarentur ut cunctis, quos infelix & mi eranda
 mortalitas diuersarum sustinet dilaceratione poenarum:
 tum deinde oblite unius esse se fontis, unius genitoris, &
 capitis, germanitatis conuellerent atq; abruperent iura:

urbes

urbes suas euerterent, popularentur hostiliter terras, seruos de liberis facerent, insultarent uirginibus, & matrimonijs alienis, odissent inuicem sese, aliorū gaudijs & felicitatibus inuiderent: tum deinde se omnes maledicerēt, carperent, & sœuorū dentium mordacitate laniarēt. Sed procul hæc abeat (ut eadē rursus frequentiusq; dicamus) tam inmanis, & scelerata persuasio, ut ille salus rerum Deus omnium, uirtutum caput, benignitatis & columen: atq; (ut eū laudibus extollamus humanis) sapientissimus, iustus, perfecta omnia faciens, & integritatis suæ consuetudine mensiones, aut aliquid fecerit claudū, & quod eminus esset à recto, aut ulli rei fuerint miseriarū aut discriminum causa, aut ipsos actus quibus uita transigitur & celebratur humana, ordinauerit, iusserit, & à sua fluere constitutione præceperit. Minora hæc illo sunt, & magnitudinis eius destruentia potestatem: tantūq; est longe ut ista rum auctor rerum esse credatur, ut in sacrilegæ crimē impietatis incurrat quisquis ab eo conceperit hominem esse prognatū, rem infelicem & miseram, qui esse se doleat: qui conditionē suam detestetur et lugeat: qui nulla alia de causa sese intelligat procreatum, quàm ne materiam non haberent per quam diffunderent se mala, & essent miseri semper quorum cruciatibus pasceret nec scio quæ latens & humanitati aduersa crudelitas. Sed si parens, etiam genitor animarū (inquitis) deus non est, quo auctore progredere nec ab aliqua uocis ostentatione deducta: item confitemur nos istud ignorare, nescire, scientiāq; tantæ rei non tantum nostrā ducimus infirmitatem fragilitatēq; transire

re, uerum etiam potestati, quæ in mundo sunt, omnium,
 & quæ numina se esse opinionibus usurpauere mortali-
 um. Sed quia dei negamus, cuius sint debemus ostendere?
 Nihil istud necessario sequitur. non enim si negemus mu-
 scas, scarabeos, & cimices, mitedulas, curculiones, & ti-
 neas omnipotentis esse opus regis: sequaciter postulandū
 à nobis est, ut quis ea fecerit, institueritq; dicamus. possi-
 mus enim nulla cū reprehensione nescire, quis & illis ori-
 ginem dederit, & obtinere non esse Deo à superiore pro-
 lata tam superuacua, tam uana, tam ad nullas pertinentia
 rationes, quinimmo aliquādo & noxia, et necessarias im-
 portata lesiones. Consimiliter hic quoq; cum animas re-
 nuamus dei esse principis prolem, non continuo sequitur
 ut explicare debeamus quonam parète sint editæ, & cau-
 sis cuiusmodi procreate. Quis enim nos prohibet, aut un-
 de enatæ sint, prodierintq; nescire, aut eas non esse Dei
 progeniem scire? Quā (inquitis) ratiōe, qua uias. Quia
 omni uero uerissimū est, certoq; certissimum, nihil rerū
 à principe (sicut sepius dictum est) agi, fieri, statui, nisi
 quod oporteat, & conueniat fieri: nisi quod sit plenū, &
 integrum, & in suæ integritatis perfectione finiū. Por-
 rò autē conspicimus homines (id est animas ipsas, quid e-
 nim sunt homines nisi animæ corporibus illigatæ?) seuita-
 te innumerabili uitiorū ipsos se indicare non esse patricij
 generis, sed ex mediocribus familijs procreatos. Nanque
 alios uidemus immites, facinorosos, audaces temerarios,
 præcipites, cæcos, fectos, dissimulatores, mendaces, super-
 bos, arrogantes, auaros, cupidos, libidinosos, incōstantes,
 inualidos, & sua ipsos decreta conseruare nequeunt:
 quod

quod utiq; non essent, si generositas eos assereret principalis, & ab rerum capite descendentium duceret honesta mēta nataliū. Sed & boni, dicetis, sunt in rebus humanis, uiri sapiētes, iusti, inculpatis atq; emēdatissimis moribus. Nullam referimus quēstionē an ulli aliquando fuerint tales, in quibus omnino nihil ista ipsa, quæ dicitur, desideraretur integritas. Sint licet perhonesti, fuerintq; laudabiles, tenuerint apicem perfectionis summū, nec in aliquo lapsu eorum aliquādo claudicauerit uita sed audire deposeimus quot sint, aut fuerint numero, ut ex multitudinis magnitudine metiamur, an oppositio iusta sit facta, an æqualitatis cōpensatione librata. Vnus, duo, tres, quatuor, decem, uiginti, centū, certē numero diffiniti, et nominum forsitan comprehensionibus terminati. at genus humanū non ex bonis pauculis, sed ex cæteris omnib. estimari conuenit, & ponderari. In toto enim pars est, non totum in parte: & uniuersitas debet attrahere portiones, nō portionibus uniuersitas applicari. Quid enim si hominem dicas captum mēbris omnibus, et eiulantē cruciatibus asperis, iccirco esse sanum, quod unius unguiculi nullū perpetiatur dolorem: aut esse auream terrā, quod in uerrucula collis unius insint exiguæ miculæ, quib. nascitur colliquefactis aurum, & admiratio congregatione conquiritur. Qualitatem materiæ uniuersitas elemēti probat, nō puluisculi stabiles: nec mare continuo dulce est, si mitioris aquæ guttas alicuius adieceris atq; immiseris numeri. consumitur enim minuties ista immenso: nec modo non parui, sed esse nullius existimandum est nominis, quod per omnia diffusum perit, & in magni corporis intercipitur uastitate

uastitate. Vos humano in genere bonos esse dicitis uiros;
 qui ut esse credantur comparatio forsitan efficiat pesi=
 morū. Quinam isti sunt? dicitur. Philosophi, credo, qui se
 esse solos sapientissimos autumant, et in huius nominis su=
 percilium sustulerūt: nempe illi, qui cum suis quotidie cu=
 piditatibus pugnant, & affectus ex animis insitos protur=
 bare, pellere, pertinacium moluntur oblectatione uirtu=
 tum: qui ne in uitia proritari facultatis possint alicuius in=
 finctū, patrimonia & diuitias fugiūt, ne causas sibi affe=
 rant lapsus: quod cum faciunt & curant, apertissime ani=
 mas esse indicāt labiles, & infirmitate ad uitia procliuēs.
 Nostra autem sententiā, quod bonum natura est, neq; emē=
 dari, neq; corripi se poscit: imō ipsum debet quid sit malū
 nescire, si generis forma cuiusq; in sua cogitat integritate
 perflare: neq; enim contrariū insitum esse cōtrario pote=
 est, aut impari paritas, aut dulcedo in amaritudine conti=
 neri. qui ergo luctatur animorū ingenitas corrigere pra=
 uitates, is apertissime monstrat imperfectum se esse: quā=
 uis omni conatu & peruicacia contendat. Sed risui uobis
 est nostra responsio, quod cum regias soboles esse animas
 abnegemus, non referamus contrā, ex quibus sint causis
 atq; originib; procreatae. Quod est enim criminis genus,
 aut rei esse alicuius ignarum, aut ipsum, quod nescias, si=
 ne aliqua profiteri dissimulatione nescire? aut uter magis
 uidetur irrisione esse dignissimus uobis, qui sibi sciētiam
 nullā tenebrose rei alicuius assumit, an ille, qui retur sese
 apertissime scire id, quod humanam transfiliat notionem,
 & quod sit cæcis obscuritatibus inuolutū? Si penitus spe=
 ctetur rei cuiusq; natura, in simili & uos estis, quā in no=
 bis

bis reprehēditis, causa. Non enim, quia dicitis ab ipso ani-
 mas rege descendere, ac succedere in hominū formas, ex-
 ploratum aliquid dicitis, & in luce positū manifestissimæ
 ueritatis. Coniicitis enim, non scitis: suspicamini, non tene-
 tis. nam si scire est illud, quod ipse tu uideris, aut cognoue-
 ris animo continere, nihil eorum quæ asseritis, potestis
 uos dicere aliquando uidisse: id est animas sede ab supera
 & regione descendere. Suspitione ergo utimini, non co-
 gnitionis expressæ fide. Quid est autē suspitio, nisi opina-
 tio rerum incerta, & in nil expositum iaculatio mentis
 illata? Ergo qui suspicatur, nō tenet, nec in lumine positus
 cognitionis incedit. Quod si uerum & fixum est apud re-
 ctos & sapientissimos iudices: & ista ueltra, qua fiditis,
 pro ignoratione est habenda suspitio. Ac ne tamen uobis
 tantummodo censeatis coniecturis uti ac suspitionibus lice-
 re, & nos idem possumus: quoniam cōmune est quod in-
 terrogatis expromere. Vnde (inquitis) homines, & ipso
 rum hominum quid, aut unde sunt anima? Vnde sunt ele-
 phanti, tauri, cerui, muli, asini? Vnde leones, equi, canes,
 lupi, pātheræ, eorumq; quæ uiuūt, quid aut unde sunt ani-
 mæ? Neq; enim fidem res habet, ut Platonico ex illo cra-
 tere, quem cōficit miscetq; Timæus, aut horum animæ ue-
 nerint, aut locusta, mus, sorex, blatta, rana, centipeda, ani-
 mata esse credantur. Et uiuere quidem ex elementis ipsis
 causa est illis, atq; origo nascendi: si ad animalia gignen-
 da, quæ in singulis his degūt, insunt abditæ atq; obscuris-
 simæ rationes. nam & uidemus alios ex sapientibus dice-
 re, tellurem esse hominem, matrem aquam: tum alios æ-
 rem, spiritum his alios iungere, solem uero nōnullos esse
 horum

Crater Platonis.

horum opificem, & ex ignibus animatos eius uitalli agitate motari. Quid si & hæc non sunt? & est aliqua res alia, alia causa, alia ratio, potestas, alia deniq; inauditi nobis atq; incogniti nominis gens, quæ hominẽ finxerit, & rerum cõstitutionibus applicarit? nõne fieri pote est, ut exorti homines ita sint, nec ad deum primũ natiuitatis eorum referatur auctoritas? Quid enim putamus habuisse rationis Platonem illum magnũ, pie sancteq; sapientem, cum hominis fictionẽ Deo remouit à maximo, & ad minores nescio quos transtulit: cũq; eiusdem uoluit sinceritatis esse mixturas humani animarũ generis, cuius animã fecerat uniuersitatis istius: quã quod hominis fabricã indignã esse rebatur deo, nec rei flaccidæ fictionẽ magnitudini eius & eminentiæ cõuenire? Ergo cum hæc ita sint, nõ absone neq; inaniter credimus, mediæ qualitatis esse animas hominum, utpote ab rebus non principalibus editas, iuri subiectas mortis, paruuarum & labiliũ uirium: perpetuitate donari, si spem muneris tanti dominũ ad principẽ conferant, cui soli potestas est talia corruptione exclusa largiri. Sed stulte istud credimus. Quid ad uos ineptissimæ fatuæ? ubi uobis nocemus, uel quam uobis facimus aut irrogamus iniuriã, si omnipotentẽ confidimus deum habiturum esse rationem nostri, cum abire à corporibus ceperimus, & ab horci faucibus (quem admodũ dicitur) iudicari? Ergone (inquiet aliquis) sine dei uoluntate quicquã pote est fieri? Considerandũ est uobis solcite, & cura inspectendum non parua, ne, dum honorare nos Dominum tali interrogatione censemus, in contrariũ labamur nefas, maiestatis eius eminentiã destruentes. Quæ ratione,

qua

qua causa? Quoniã si cuncta eius uoluntate conficiuntur,
 nec citra eius nutum quicquã potest in rebus uel proueni
 re, uel cadere, necessario sequitur mala etiã cuncta uolun
 tate eius intelligantur enasci. Sin autẽ dicere uoluerimus
 contra, pessimorum ab eo reijcientes causas, mali esse con
 scium, generatorẽq; nullius: incipiet uideri, aut eo inuito
 res pessimã fieri, aut (quod sit immane dixisse) nesciente,
 ignaro, ac nescio. Rursus autem si dicere nulla esse uolue
 rimus mala, sicut esse nonnullis opinatũ & placitũ repe
 rimus: reclamabunt cuncta gentes, uniuersaq; nationes,
 cruciatus nobis ostentantes suos, & discriminum species
 multiformes, quibus cuncta per secula genus uritur & la
 ceratur humanum. Tum deinde à nobis exquirẽt, cur má
 la si nulla sunt, ab operibus uos certis, & fauoribus absti
 netis? Cur non omnia facitis, quã impatiens iusserit atq;
 imperauerit libido? Cur in noxios deniq; terribilibus pœ
 nas constituitis legibus? Nam stoliditas inueniri quã ina
 nior potest, quã mala esse nulla contendere, & tanquã
 malos perdere & condemnare peccantes? Quã cum esse
 consenserimus uicti, & uniuersa his scaterè nominaliter
 annuerimus humana, consequetur ut rogitent, cur ergo
 hæc mala Deus omnipotens non aufert, sed esse perpeti
 tur, & cum omnibus seculis pertinaci continuatione
 procedere? Si intellectus nobis affuerit Dei regis, ac prin
 cipis, nec per impias uagari suspicionum uoluerimus in
 sanias, respondeamus necesse est, nescire nos ista: nec quã
 nullis possent facultatibus comprehendere, expetisse ali
 quando aut studuisse cognoscere, melius ducentes, quin
 immo potius, magis in scientiã finibus atque ignorantiaẽ

permanere, quàm sine Deo dicere nihil fieri per uoluntatem, ut simul intelligatur, & malis eũ causas dare, & miseriarum esse innumerabiliũ conditorem. Mala ergo, dicitis, unde sunt hæc omnia? Ex elemētis inquit, & ex eorum inæquabilitate, sapiētes: quod fieri quĩ possit, ut quæ sensum & iudicium non habēt, malitiosa esse perhibeantur & noxia: aut non ille sit potius malitiosus & noxius, qui res pessimas, & nocētissimas futuras in alicuius operis assumpsit effectum: eorum est, qui asserūt, peruidere. Quid ergo nos? unde? Respōsiōis necessitas nulla est. siue enim possumus dicere, siue minus ualemus, nec possumus utrũq; apud nos parũ est: nec in magnis ponderibus duximus, uel ignorare istud, uel scire, unum solum posuisse contenti: nihil à deo principe quod sit nocens atq; exitiabile proficisci. hoc tenemus, hoc nouimus, in hac una consistimus cognitionis & scientiæ ueritate: nihil ab eo fieri, nisi quod sit omnib. salutare, quod dulce, quod amoris & gaudij leticiæq; plenissimum: quod infinitas habeat atq; incorruptibiles uoluptates, quod sibi quisq; cōtingere uotis omnibus expetat, forisq; ab his esse exitiabile ac mortiferum ducat. Cætera quæcũq; sunt alia, quæ in quæstionibus assolent cōtrouersijsq; uersari, quibus genitoribus orta sint, uel quibus actoribus fiant, neq; nosse contendimus, neq; inquirere aut uestigare curamus: suis omnia relinquimus causis, nec ad id quod expetimus esse nobis, adiuncta atq; applicata iudicamus. Quid est enim quod humana ingenia labefactare studio contradictionis non audeant? quamuis illud, quod infirmare moliantur, si purũ, & liquidum, & ueritatis obfignatione munitũ. Aut quid rursus

rursus asserere uerisimilib. argumentis nō queunt, quam uis sit apertissime falsum, quamuis euidens manifestumq; mendacium? Cum enim sibi persuaserit quis esse aliquid, aut nō esse, amat quod opinatur asserere, & acumine alios antea, maxime si agatur res summota, et abdita, & caligine inuoluta nature. Mundum quidam ex sapientibus existimant neq; esse natum, neq; ullo esse in tempore periturū: immortalem nonnulli, quamuis eum cōscribant esse natum, & genitum. Tertijs uero collibitū dicere est, & esse natum, & genitū, & ordinaria necessitate periturum. Et cum ex istis opinionibus trinis unam esse necesse sit uerā, cunctis tamen argumenta non desunt, quibus & sua decreta confirmet, & aliorū subrumpanet & labeficiant scita. Eundē hunc alij elemētis ex quatuor tradunt, & pronunciant stare, ex geminis alij, ex singulis tertij: sunt qui ex his nullis, & indiuidua corpora eius esse materiem & primam originē dicant. Cumq; ex his uera sit una sentētia, aut nulla ex his certa, similiter hic quoq; argumenta omnibus præsto sunt: quibus & ea, quæ dicunt, uera esse cōstituant, & redarguant positas in aliorū sententijs falsitates. Sic & deos nonnulli esse abnegant: prorsus dubitare se alij an sint uspiam dicunt: alij uero existere, neq; humana curare: immo alij perhibēt, & rebus interestede mortaliū, & terrenas administrare rationes. Cum ergo hæc ita sint, neq; aliter fiat, quin sit unum ex omnibus uerum, pugnant tamen argumētis omnes, neq; singulis deest id, quod probabiliter dicant, siue cū suas res asserunt, siue cum alienis opinionibus contradicunt. Nō alia, neq; ab simili ratione de animarum ab his cōditione dis-

feritur. Hic enim eas retur & esse perpetuas, et superesse
 mortalium functioni: superesse ille non credit, sed cū ipsis
 corporibus interire. Alterius uero sententia est, nihil eas
 continuo perpeti, sed post hominem positū aliquid eis ad
 uitam dari: mortalitatis deinde in iura succedere. Et cum
 omnia nequeant ueri esse cōsortia, ita tamen fortibus &
 ualidissimis probationibus omnes agunt, ut reperire non
 possis quidnā tibi uideatur falsum: quāuis ex omni parte
 diuersa dici aspicias, & rerū contrarietatibus dissonare.
 Quod utiq; non fieret, si certum aliquid tenere curiositas
 posset humana, uel quod uideretur inuentum, aliorū om-
 niū cōprobaretur assensu. Inanisima igitur res est, & su-
 peruacui operis, tanquā scias aliquid promere: aut uelle,
 scire cōtendere: & si sit uerum, posse id adstruere: aut ac-
 ceptare pro uero id, quod forsitan nō sit, & ex more hal-
 lucinantū proferatur. et merito res ita est. Nō enim diui-
 na diuinis, sed rationib. pendimus & cōmentamur huma-
 nis: atq; ut fieri meruisse quid remur, ita esse oportere cō-
 tēdimus. Quid ergo nos soli ignoramus, nescimus quisnā
 sit animarū conditor, quisnā cōstitutor: quæ causa homi-
 nem finxerit: mala unde proruperint: uel cur ea rex sum-
 mus & esse patiat, & cōfici: neq; à rebus propellat hu-
 manis: Vos enim horū quicquā exploratū habetis, & co-
 gnitū? Si suspitionum exponere uolueritis audaciā, pote-
 stis explicare, ac promere: mūdus iste, q nos habet, utrum
 ne sit genitus, an tēpore in aliquo cōstitutus? Si cōstitutus,
 & factus est, quonā opīs genere, aut rei cuius ob causam?
 Potestis inducere, atq; expedire rationem, cur non fixus,
 atq; immobilis maneat: sed orbe toto semper circumfēra-
 tur

tur in motu, sua ipse sponte, & uoluntate circumagatur?
 an uirtutis alicuius impulsione torquetur? locus ipse,
 ac spatium in quo situs est, ac uoluntatur quid sit? infinitus,
 finitus, inanis? an solidus axis eum sustineat extremis car
 dinibus nitēs? an ipse se potius ui propria sufferat, & spi
 ritu interiore suspendat? Potestis interrogati planū face
 re, scientissimeq; monstrare, quid niuem in plumeas sub
 aperiat crustulas? quidnā fuerit rationis, & causæ, ut non
 ab occiduis partibus dies primus exurgeret, & lucem in
 oriente finiret? quemadmodū sol ipse uno, eodemq; conta
 ctu tam uarias res efficiat, quinimmo contrarias? quid sit
 luna, quid stellæ? cur una specie, aut illa non maneat, aut
 per omne mundi corpus frustilla hæc ignea conuenerint?
 atq; oportuerit figura alia ex his parua, ampliora et ma
 iora sint alia, obtusi hæc luminis, acutioris illa et fulgidæ
 claritatis? Si præsto quod libuerit scire, & in aperto re
 rum est sciētia constituta, ediffertate, & dicite, quibus mo
 dis fiant & rationibus pluuie? ut in superis partibus, at
 que in aeris hoc medio suspēsa aqua teneatur, natura res
 labilis, & ad fluore semper decursionemq; tam prona?
 Ediffertate (in quā) et dicite quid sit quod grandinē tor
 queat? quod guttatim faciat pluuiā labi? quod imbres, ac
 niues plumeas? qd Aeoli ora dilatarit? uēius unde oriatur
 et quid sit? cur tēporū uicissitudines instituta, cū statui u
 ni posset, et una esse species cœli, nihil ut rerū desideraret
 integritas? quæ est causa, quæ ratio, ut maria salsa sint, aut
 terrarū hæc dulces, alia sint amara, uel frigida? quo ex ma
 teria genere humanorū corporū cōcreta et stabilita sunt
 uiscera? unde ossa solidata? qd intestina, quid uenas fistu

latas, & comestibiles fecerit? cur cum esset utilius oculis
 nos illuminare cōpluribus ad periculum cæcitat̄is, duorū
 sumus angustijs applicati? Beluarū, & anguim tam infi
 nita atq; innumerabilia genera, cuius rei sunt causa uel in
 formata, uel prodita? quid in mundo faciunt bubones, im
 mussuli, buteones? quid alites et uolucres cæteræ? quid for
 micarum et uermium genera, in uarias labeſ perniciosq;
 nascentia? quid pulices? quid impudentes muscæ, araneæ,
 sorices, mures, sanguisugæ, tipulæ? quid spinæ, quid sen
 tes: quid auenæ, quid lolium? quid herbarum, aut fruticū,
 aut adolentia naribus, aut tristia in odoribus semina? im
 mo, si aliquid sciri, comprehendē aliquid posse cenſetis
 quid sit triticum dicite: far, hordeum, milium, cicer, faba,
 lenticula, inula, cuminum, porri, ulpicū, cepe? Non enim
 si fructui uobis sunt, & ciborum medijs in generibus con
 stituta, expeditum, aut promptū est, quid sint singula, sci
 re: cur talib figurata sint formis? fuerit necessitas aliqua,
 ut nō alios sapes, alios odores, alios colores, quā quos
 habent singule res, habere debuerint, an & alios potue
 rint sumere? Ipsa deinde hæc quid sint, sapor dico, id est,
 sapor, & cætera qualitātū distātias quibus ex rationibus
 ducant? Ex elemētis (inquitis) & ex principalibus origi
 nibus rerum. Amara sunt enim elementa, uel dulcia, odo
 ris sunt alicuius, uel coloris, ut ex eorum concretionē cre
 damus partitas esse in nascentibus qualitates, quibus aut
 suauitas nascitur, aut sensibus offensio comparatur. Cum
 igitur & nos ipsos tantarū ac tot rerū fugiant origines,
 fugiant causæ, fugiant rationes, neq; dicere, neq; explana
 re possitis quid sit factū, aut quare, aut cur oportuerit nō
 esse

esse, uerecundiam conuellitis & dilaceratis nostram: qui
 quæ nequeunt sciri, nescire nos confitemur, neq; ea cõqui-
 rere aut inuestigare curamus, quæ cõprehendi liquidissi-
 mum est non posse, quãuis mille per corda suspitio se por-
 rigat atq; intēdat humana. Et ideo Christus licet uobis in-
 uitis deus, (deus inquã Christus, hoc enim sepe dicendum
 est, ut infidelium disiliat & dirūpatur auditus) dei prin-
 cipis iusione loquēs sub hominis forma, cum mortalium
 sciret cecam esse naturam, neq; ullam posse cõprehende-
 re ueritatem, postitarū nec ante oculos rerū pro comper-
 to habere, & cognito, quicquid sibi esse suasisset: & pror-
 sus suspitionibus hæsitare, litigiosas serere atq; intendere
 questiones: omnia ista nos linquere & posthabere præce-
 pit: neq; in res eas, quæ sint à nostra procul cognitione di-
 mote infructuosas immittere cogitationes. Sed quantum
 fieri potest, ad dominum rerum tota mente, atque animo
 proficisci, sustolli ab his locis, atq; in eum traducere suspē-
 sas pectoris conuersiones, memoriam eius habere perpe-
 tuā: & licet nulla possit imaginatione formari, auram ta-
 men nescio quas eius sibi contemplationis affingere. Re-
 bus enim ex omnibus, quas augustæ cõtinet diuinitatis ob-
 scuritas, solum esse indubitabilem, solum uerū, & de quo
 nullus ambigere, nisi amens possit, & desperationis in-
 sane, quem satis sit scire, ut nihil aliud noueris: sisq; ue-
 ram, & maximam scientiam consequutus, in deo rerū ca-
 pite, & cognitione defixus. Quid est (inquit) uobis uesti-
 gare, conquirere, quisnam hominem fecerit: animarū ori-
 go quæ sit: quis malorū excogitauerit causas? orbe sit sol
 amplior, an pedis unius latitudine metiatur? alieno ex lu-

mine, ac proprijs luceat fulgoribus luna? quæ neq; scire compendium, neq; ignorare detrimentū est ullum: Remittite hæc deo, atque ipsum scire concedite, quid, quare, aut unde sit: debuerit esse, aut non esse: supernatū sit aliquid, an ortus primogenios habeat: aboleri conueniat, an referuari: exuri, dissolui, an repetita integritate renouari. Vestris non est rationibus liberum implicare uos talibus, & tam remotas inutiliter curare res. Vestra in ancipiti sita est salus animarum uestrarum, & nisi uos applicatis dei Principis notioni, à corporalibus uinculis exolutos expectat mors seua, non repentinā afferens extinctionem, sed per tractū temporis cruciabilis pœnæ acerbitate consumens. Neq; illud obrepat, aut spe uobis aëria blandiatur, quod à sciolis nonnullis, & plurimum sibi arroganti- bus dicitur: Deo esse se gnatos, nec fati obnoxios legibus: si uitam restrictius egerint, aulam sibi eius patere, ac post hominis functionem prohibente se nullo tanquā in sedem referri patriam: neq; quod Magi spondent, cōmendaticias habere se preces, quibus emollita nescio quæ potestates uias faciles præbeant ad coelum cōtendentibus subuolare: neq; quod Etruria libris in acheronticis pollicetur, certorum animalium sanguine numinibus certis dato diuinas animas fieri, & ab legibus mortalitatis educi. Blandimenta hæc cassa sunt, & inanium somenta uotorum. Seruare animas alius, nisi Deus omnipotens non potest: nec præterea quisquā est, qui longæuas facere perpetuitatis possit, & spiritum subrogare, nisi qui immortalis & perpetuus solus est, & nullius temporis circūscriptione finitus. Cum enim dij omnes, uel quicūq; sunt ueri, uel qui esse ru-
more

more atq; opinione dicuntur, immortales & perpetui uoluntate eius sint, & beneficij munere: qui fieri pote est, ut alij præstare, uel quod ipsi sunt, ualeant, cum alienum id habeant, & maioris potentie commodatum? Cædat licet hostias quâtaslibet Etruria: humana sibi omnia sapientes negēt: Magi cunctas emolliant & commulceant potestates: nisi à Domino rerū datum fuerit animis id, quod ratio postulat, idq; per mandatū, multum postea pœnitebit fuisse irrisui, cum ad sensum cœperit interitionis accedi. Sed si (inquiunt) Christus in hoc missus à deo est, ut infelices animas ab interitionis exitio liberaret, quid secula cōmeruerunt priora, quæ ante ipsius aduentū mortalitatis conditione consumpta sunt? Potestis enim scire, quid sit cum eis animis actū priscorum ueterrimorūq; mortaliū, subuentū & his, an sit ratione aliqua consultum atq; prouisum? Potestis (inquam) scire id, quod Christo potuit docete cognosci: infinita, an finita secula sint, ex quo in terris esse genus hominum cœpit: quando primum animæ corporibus illigatæ, quis auctor iunctionis istius, quinimo ipse quisnam hominis fabricator: quò priorum abscesserint animæ, quibus in mundi partibus, aut regionibus fuerint, corruptibiles, an contrā: potuerint ne accedere ad periculum moriendi, nisi tempore necessario cōseruator occurrisset Christus? Deponite has curas, & incognitas uobis relinquitæ quæstiones, miseratio & illis impertita est regia, & æqualiter per omnes diuina beneficia cucurrerūt, conseruatæ sunt, liberatæ sunt, & mortalitatis sortē coditionēq; posuerunt. Quo genere, quæ, quando: Si arroganti, si typhus, si elatio abesset à uobis, iam dudum

dudum hoc scire potuisti auctore. Sed si generis Christus
 humani (inquitis) conseruator aduenit, quur omnino non
 omnes æquali munificentia liberat? Nō æqualiter liberat
 qui æqualiter omnes uocat, haud ab indulgentia principa
 li quenquam repellit, aut respuit, qui sublimibus, infimis,
 seruis, fœminis, pueris, uniformiter potestatem ueniendi
 ad se facit? Patet, inquit, omnib. fons uitæ, neq; ab iure po
 tandi quisquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium
 tantū est, ut oblati respuas beneficiū muneris, quin immo
 si tantum sapientia præuales, ut ea, quæ offeruntur à Chri
 sto, ludum atq; ineptias nomines: quid inuitans peccat, cu
 ius solæ sunt hæ partes, ut sub tui iuris arbitrio fructū suæ
 benignitatis exponat? Sortem uitæ eligendi nulli est (in
 quit Plato) Deus causa, neq; alterius uoluntas asseribi po
 test cuiquam recte, cum uoluntatis libertas in ipsius sit po
 sita potestate, qui uoluit. An nunquid orandus es, ut bene
 ficium salutis ab deo digneris accipere, & tibi aspernan
 ti, fugientiq; longissime, infundenda in gremium est diuina
 beneuolentiæ gratia? Vis sumere quod offertur, atq;
 in tuos usus cōuertere, consulueris tu tibi, aspernaris, con
 temnis, et despicias, te muneris cōmoditate priuaueris. nul
 li deus infert necessitatem, imperiosa formidine nullū ter
 ret. Neq; enim necessaria nostra illi salus est, ut cōpendij
 aliquid, dispēdijue patiatur: si aut deos nos fecerit, aut ad
 nihilum redigi corruptionis dissolutione permiserit. Im
 mo, inquit, si deus est potens, misericors, cōseruator, con
 uertat nobis mentes, & inuitos faciat suis pollicitationi
 bus credere. Vis ergo est ista, non gratia, nec dei liberali
 tas principis, sed ad uincendi studium puerilis atq; inanis
 contentio

contentio. Quid est enim tam iniustum, quàm repugnantibus, quàm inuitis extorquere in contrariū uoluntates, inculcare quod nolint, et quod refugiant animis, prius nocere, quàm prosis? & priore detracto, in alienum habitū sententiamq; traducere? Tu qui te uerti, & uim desideras perpeti, ut id quod nolis efficias, atq; arripias coactus: cur respuis assumere uoluntate id, quod uersus desideras atq; immutatus efficere? Nolo, inquit, & uoluntatē nō habeo.

Quid ergo criminaris deum, tanquā tibi desit: opem desideras tibi ferre, cuius dona, & munera non tantū asperneris & fugias, uerum in alia uerba cognominēs, & iocularibus sacetijs prosequaris. Christianus ergo ni fuero, spem salutis habere non potero? Ita est, ut ipse proponis. Partes enim salutis dandæ, cōferēdiq; animis quod tribuī cōuenit necessariumq; est applicari, solus à deo patre inunctum habet & traditū, ita se habentibus semotis atq; interioribus causis. Vi enim dij certi, certas apud uos habent tutelas, licentiās, potestates, neq; eorum ab aliquo id quod eius nō sit potestatis ac licentiæ postulatis: ita unius pontificis Christi est dare animis salutem, & spiritū perpetuitatis apponere. Si enim patrem creditis Liberū dare posse uindemiam, medicinam nō posse: si Cererem fruges, si Aesculapium sanitatē, si Neptunū aliud, aliud posse lunonē, Fortunam, Mercuriū, Vulcanum, rerum esse singulos certarum ac singularū datores: & hoc necesse à nobis est ut debeatis accipere, à nullo animas posse uim uitæ atq; incolunitatis accipere, nisi ab eo, quem rex summus huic muneri officioq; præfecit. hanc omnipotens Imperator esse uoluit salutis uia: hanc uitæ, ut ita dixerim, ianuā.

per

per hunc solum est ingressus ad lucem, neq; aliàs datum est, uel irrepere, uel inuadere cæteris omnibus clausis atq; inexpugnabili arce munitis. Licet ergo tu purus, et ab omni fueris uitiorum cõtaminatione purgatus, conciliaueris illas atque inflexeris potestates, ne ad cœlum redeuntiuas claudant atq; obsepian transitum, ad immortalitatis accedere nullis poteris contentionibus præmiũ, nisi, quod ipsam immortalitatem facit Christo attribuente, perceperis: & ueram fueris admissus ad uitam. Nam quod nobis obiectare consuectis, nouellam esse religionem nostrã, & ante dies natam propemodũ paucos, neq; uos potuisse antiquam & patriam linquere, & in barbaros ritus peregrinosq; traduci, ratione istud intenditur nulla. Quid enim si hoc modo culpam uelimus infligere prioribus illis atq; antiquissimis seculis, quod inuentis frugibus glandes spreuerint & repudiauerint arbuta, quod corticibus contegi, & amiciri desierint pellibus, postquã uestis excogitata est textilis, usu & cõmoditate succinctior? aut quod structis domibus, & lautioribus succesibus institutis, non antiquas adamauerint casulas, nec sub rupibus & cauernis præoptauerint ut beluæ permanere? Cõmune est omnibus, & ab ipsis penè incunabilis traditum, bona malis anteferre, inutilibus utilia præponere, & quod esse cõstituerit preciosius, latius id consecrari & petere: in eoq; defigere spem salutis, & salutarium commodorum. Itaq; cum nobis intendetis auersionem à religione priorũ, causam conuenient ut inspiciatis, nõ factum: nec quid reliquerimus, opponere, sed secuti quid simus, potissimũ contueri. Nam si mutare sententiã culpa est ulla, uel crimen: & à ueteribus

his institutis in alias res nouas uoluntatesq; migrare, cri-
 minatio ista & uos spectat, qui toties uitam consuetudi-
 nemq; mutastis: qui in mores alios, atq; alios ritus prio-
 rum condemnatione transistis. Nunquid enim quinque in
 classes habetis populum distributū, uestri olim ut habue-
 re maiores? Nunquid magistratus per populum creatis?
 militaria, urbana, cōmunia quae sint comitia, scitis? serua-
 tis de caelo, aut ociosas facitis obnunciationibus actiones?
 cum paratis bella, signum monstratis ex arce? aut fecia-
 lia iura tractatis? per clarigationem repetitis res aptas?
 aut martiū discrimen obeuntes spem praelij sumitis, & ex
 Ominibus auspicatis? in potestatibus obeūdis leges con-
 seruatis annarias? in donis, in muneribus cīncias? in cohi-
 bendis censorias sumptibus? in penetralibus Vestae ignis
 perpetuos fouetis focos? sacras facitis mensas salinorum
 appositu, & simulacris deorū? cum in matrimonia con-
 uenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum Genios ad-
 uocatis? nubentiū crinem calibari hasta mulcetis: puella-
 rum togulas fortunam defertis ad uirginalem? matres fa-
 milias uestrae in atrijs operantur domorū, industrias testi-
 ficantes suas? potionibus abstinent uini: affinibus, & pro-
 pinquis o seculari eas ius est, ut sobrias cōprobenatq; ab-
 stemias se esse? In Albano antiquitus monte nullos alios
 licebat, quam niuei tauros immolare candoris: nonne ie-
 stum morem religionemq; mutastis, atq; ut rufulos lice-
 ret dari Senatus constitutum sanctione? Cum, Romulo,
 Pompilioq; regnantibus, percocta planē, ac madida con-
 cremarentur dijs exta: nonne rege sub Tullo semicru-
 da coepistis, & leuiter animata porricere, prisca obser-
 uatione

Grosij

uatione cōtempta? Ante aduentū in Italiam Hercules, cum ex Apollinis monitu patri Diti ac Saturno humanis capitibus supplicaretur: & hunc similiter morem, non fraude callidula, & nominū ambiguitate mutastis? Cū igitur & uos ipsi modo illos mores, modo alias leges fueritis sequuti, multa q̄ uel errorib. cognitis, uel animaduersione meliorum sint à uobis repudiata, quid est à nobis factū contra sensum, iudiciumq̄ cōmune, si maiora, et certiora deligimus, nec sumus nos passi falsorum religionibus attineri? Sed nouellum nomen est nostrum, & ante dies paucos religio est nata, quam sequimur. Vt interim cōcedam, id quod nobis obijcitur intentionis esse non falsæ, quid est enim in negocijs hominū, quod uel opere corporis & manibus fiat, uel solius animi disciplina & cognitione teneatur, quod nō ex aliquo cœperit tempore, & in usum exierit experientiamq̄ mortaliū? Philosophia, Musica, ceteraq̄ omnes artes, quibus uita est excolta & expolita communis, cū hominibus nate sunt, & nō potius nuper, quin immo penē paulo ante, agitari intelligi, celebrariq̄ cœperunt? Antequam Tages thuscus oras contingeret luminis, quisquam hominū sciebat, aut esse noscendum, condiscendumq̄; curabat in fulminū casibus, aut extorū quid significaretur in uenis? Quando syderum motus, aut ratio cœpta est genethliaca sciri? non post Theutin Aegyptium, aut post Atlantē (ut quidam ferunt) gestatorē, baulum, tibicinem illum ac destinam cœli? Sed quid ego hæc parua? ipsi dii immortales, quorū modo aditis templa, & numina suppliciter adoratis (sicut uestris literis atq̄ opinionibus traditur) non esse, non sciri, ab temporibus cœperunt certis

certis, & impositis nominū appellationibus nuncupari:
 Nam si uerum est ex Saturno atq; eius uxore Iouem suis
 cum fratrib. procreatū, ante nuptias & partus Opis nus-
 quam fuerat Iuppiter, Iuppiter tam supremus, q̄ Stygius:
 nusquam salī dominus, nusquā Iuno: quin immo alius nul-
 lus, genitoribus duobus exceptis, cœli habitabat in sedi-
 bus: sed ex eorum concubitu concepti, & nati sunt, & spi-
 ritum hausere uitalē. Certo ergo à tempore deus esse Iup-
 piter cœpit, certo cultus & sacrificia cōmereri: certo fra-
 tribus in potestatibus anteponi. Rursus uero si Liber, Ve-
 nus, Diana, Mercurius, Apollo, Hercules, Musæ, Tyndari-
 de Castores, ignipotensq; Vulcanus, Ioue patre sunt pro-
 diti, & genito Saturno procreati, antequam Memoria,
 quā Alcmena, Maia, Iuno, Latona, Leda, Dione, tum &
 Semele Diespitrīs factæ sunt cōpressionibus foetæ, nusquā
 & hi gentiū, nec in aliqua parte rerum fuere naturæ, sed
 ex cōuentu Iouis in seminati, & nati sunt, & aliquem sen-
 sum sui habere cœperunt. Ergo & hi quoq; tempore esse
 cœperunt certo, & in numero numinū sacrorum ad cœri-
 monias inuocari: quod ipsum similiter dicere translātū in
 Mineruam licebit. Si enim Iouis (ut asseueratis) ex cœre-
 ro sine ullius feminis emicuit iactu: antequam est Diespi-
 ter genitus, & in utero matris corpore formam circūscri-
 ptionis accepit, certum est utiq; Mineruā non fuisse, neq;
 rerum in numero, aut ulla esse in substantia computatam:
 sed ex capite Iouis enata est, & esse res cœpit nonnulla in
 essentia constituta. Habet ergo primogenios ortus, & à
 certo cœpta est tempore Dea dici, sacris in ædibus statui,
 & inuiolabili religione sanciri. Quod cum ita se habeat,

cum de nouitate loquimini religionum nostrarum, uestra uobis in mentē non ueniunt, nec curatis inspicere quando sint exorti dii uestri, quas origines habeant, quas causas, uel ex quibus proruperint emicuerintq; radicibus. Cuius est autē pudoris, quinimmo inuerecūdiæ cuius, quod agere te uideas, in eo aliorum reprehendere, maledicti & criminis loco dare ea, quæ in te possint reciproca uicissitudine retorqueri? Sed quod agimus nos nouū est, quod autem uos prisum est. & nimia uetustatis, & quid istud aut uos iuuat, aut nostram causam rationemq; contristat? Noua res est quam gerimus, quandoq; & ipsa uetus fiet, uetus quam uos agitis, sed tēporibus quibus cœpit noua fuit ac repentina. Religionis autem auctoritas non est tempore a stimanda, sed numine: nec colere qua die, sed quid cœperis, cōuenit intueri. Ante quadringentos annos religio (inquitis) uestra non fuit. Et dii uestri non fuerūt ante milia annorū duo. Quibus istud rationibus colligi, aut quibus supputationibus potest? Non difficilibus, nō obscuris, sed quas possit uidere qui uolet. & contrectare (quem admodum dicitur) manibus. Quis Iouem cum fratribus genuit? genitalibus opis adiunctus Saturnus (ut uos fertis) cœlo atq; Hecata procreatus. Quis Picum Fauni patrem, atque auum Latinis Saturnus, ut iidem uos uestris scriptis atque auctoribus traditis. Ergo si hæc ita sunt, sequitur ut Picus & Iuppiter germanitatis sibi sociati sint iure: ut pote uno ex sanguine, unoq; ex semine procreati. Consentaneum est ita esse quod dicitur. Ab Ioue. & Pico, quot sunt generis usque ad Latinum gradus? trini: ut indicat series. Vultis Faunus, Latinus, & Picus, annis uixerint uicenis

atq; centenise: ultra enim negatur posse hominis uita pro-
 duci. æstimatio iusta et liquida est. Trecēti ergo sunt pleni
 & sexaginta post hos anni, res ita est ut indicat supputa-
 tio. Cuius socer Latinus fuit? Aeneæ, genitoris Latini. cu-
 ius: Albani oppidi cōditoris. Quot apud Albam regnatū
 est annis? quadringentis, & propē bis denis. Aetatis urbs
 Roma cuius esse in annalibus indicitur? annos ducit quin-
 quaginta & mille, aut nō multū ab his minus. Ergo ab Io-
 ue, qui frater est Pici, quiq; pater est minorū, et reliquorū
 deorū, anni ad hæc tempora propē millia duo sunt, haud
 pleni, ut largiamur ætati. Quod cū redargui nō possit, nō
 tantū recens nata religio ostenditur, quā obitis: sed infan-
 tes, & paruulos esse ipsos adhuc deos, quibus tauros atq;
 alias hostias cū periculo corruptiōis suggeritis: quos oport-
 tebat adhuc māmīs, atq; stillato lacte nutriri. At religiones
 nostre multis annis præcedūt nostrā, & eo sunt ueriores,
 quod uetustatis auctoritate munitæ sunt. Et qd eas prodest
 annis quā plurimis anteire, cū à certo cœperint tempore?
 aut spatij cuius sunt millia annorū duo, seculorū tantis cō-
 parata cū millibus? Ac tamē ne causam tam bonā prode-
 re dissimulatione uideamur, nisi molestū est, dicite omni-
 potens, & primus deus nouella uobis uidetur res esse, &
 qui eū uenerantes colūt, inauditas, incognitas, repentinas
 agitare atq; inducere religiones? Est ne illo antiquius quic-
 quā, aut quod eū præcedat re, tempore, nomine, potest ali-
 quid inueniri? Nōne solus ingenitus, immortalis, et perpe-
 tuus solus est? Quis caput, aut fons rerū est? nō ipse? cui de-
 bet æternitas hoc ipsum, quo nuncupatur æternitas? non
 ipsi? infinita ut prodeant secula, non ex eius perpetuitate

perficitur? indubitabile istud & uerū. nō ergo quod se qui-
 mur nouū est, sed nos sero addidimus quidnā sequi oport-
 teat et colere: aut ubinā cōuenire, et spem salutis affigere,
 & salutaria subsidia collocare. Nondum enim affulserat,
 qui uiam monstraret errantibus, & caligine in altissima
 constitutis cognitionis lumen immitteret, & ignoratio-
 nis discederet cecitatem. Sed causa in huiusmodi ueritur
 sola. Quid? uos Aegyptiaca numina, quibus Serapis atq;
 Isis est nomen, non post Pisonem & Gabinium Consules
 in numerum uestrorum reuulistis deorū: Quid Phrygiam
matrem, cuius esse conditor iudicatur uel Midas uel Dar-
danius, non, cum Hannibal Pœnus res Italicas raperet, &
terrarum exposceret principatū, & nosse, & scire cœpi-
sis, & memorabili religione sancire? Sacra Cereris ma-
tris non quod uobis incognita essent, ascita pauloante, ob-
tentum est ut Græca dicantur, nouitatē ipsam testifi ante
cognomine? Non doctorū in literis continetur, Apollinis
nomen Pompiliana indigetamenta nescire? Ex quo appa-
ret, & liquidum est, & hunc uobis fuisse incognitū, post
autem aliquanto cœpisse esse & notum. Si quis igitur uos
interroget, cur eorū numinum, quorū modo fecimus men-
tionem, tam sero susceperitis cultum, responsuros uos cer-
tum est, aut quia illos nuper deorū esse in numero nescie-
bamus, aut quia nunc sumus à uatibus moniti, aut quia in
rebus asperissimis beneficijs eorū sumus auxilijsq; serua-
ti. Quod si hoc à uobis recte existimabitis dici, & ex no-
stris partibus ratione consimili existimato esse respon-
sum. Religio nostra nunc nata est: nun enim misus adue-
nit, qui eam nobis ostenderet, qui in eius induceret uerita-
tem

Cicero de harus. uis.
 250. a.

tem: qui Deus monstraret quid sit, qui ad eius nos cultum ab rebus opinabilibus auocaret. Et quid, inquit, est uisum deo regi atq; principi, ut ante horas (quemadmodum dicitur) pauculus sospitator ad uos Christus coeli ex arcibus mitteretur? Interrogamus & nos contra: quae causa, quae ratio est, ut non suis aliquando reddantur mensibus tempora, sed serius hyems, serius aestas, atq; autumnus fiant? Cur post messes arefactas, atq; extincta frumenta, non nunquam decidant pluuia, quas rebus oportuit incolumibus labi, atq; temporis opportunitatib. ministrari: immo illud exquirimus potius, cur si Herculem oportuit nasci, si Aesculapium, Mercuriũ, Liberum aliosq; nonnullos, qui & concilijs adiungerentur deorũ, & mortalibus aliquid utilitatis afferrent, tam sero à Ioue sint prodiiti, ut sola illos posteritas sciret, superiorũ uero ignoraret antiquitas? Rationem aliquam fuisse dicetis. Ratio ergo & hic fuit, cur non nuper, sed hodie sospitator nostri generis adueniret. Quenam igitur ratio est? Non inuis inficias nescire nos. Neq; enim promptũ est cuiquam dei mentem uidere, aut quibus modis ordinauerit res suas, homo animal cæcũ, & ipsum se nesciẽs ullis potest rationibus cõsequi. quid oporteat fieri, quando, uel quo genere, ipse rerum cunctarum pater moderator, & dominus scit solus. Nec si ego nequi uero causas uobis expromere, cur aliquid fiat illo uel hoc modo, cõtinuo sequitur ut infecta fiant quae facta sunt, & amittat res fidem, quae generibus uirtutũ tantis & potestatum indubitabilis esse monstrata est. Tu opponas, & referas, cur tã sero emissus est sospitator? In infinitis perpetuis seculis nihil omnino dicendum est seruum. Vbi enim

finis, & initium nullum est, nihil prae maturum est, nihil tan-
 dum, tempus enim à finibus et extremitatibus noscitur, quæ
 habere non potest series & immoderata continuatio sequen-
 tium. Quid enim si res ipsæ, quibus opem conveniebat ferri,
 opportunitate istam temporis exigebant? Quid si alterius
 conditionis antiqua, alterius fuere sequentia? Quid si priscis
 aliter subveniri, aliter debuit posterioribus consuli? Nonne
 literas auditis commemorantes uestras, fuisse homines olim
 Semideos, Heroas, cum immanibus corporibus atque vastis?
 Non infantes sub uberibus matrum stentoreos legitis edidisse
 uagitus, quorum ossa varijs in regionibus eruta, vix reperto-
 ribus fecerunt fidem, humanorum reliquias esse membrorum?
 Potest ergo fieri, ut tum demum emiserit Christum deus om-
 nipotens, deus solus, postquam gens hominum fractior, & infir-
 mior cepit nostra esse natura: si quod hodie factum est, ante
 millia fieri potuisset, annorum, fecisset istud rex sum-
 mus: aut si post totidem millia id, quod hodie factum est, de-
 buisset impleri nihil deum cogebat necessarias temporum
 non expectare mensuras. Rationibus fixis peraguntur res
 eius, & quod semel decretum est fieri, nulla potest novitate
 mutari. Cum ergo, inquitis, omnipotenti seruiatis deo, & eum
 habere confidatis salutis atque incolumitatis uestre curam,
 cur persecuciones patitur perpeti vos tantas atque omnia ge-
 nera penarum & suppliciorum subire? Perquiramus & nos
 contra, cur & vos cum tantos & tam innumeros colatis deos,
 cumque illis aedes constitutatis sacras, simulacra effingatis ex
 auro, animantium macretis greges, acerras omnes thuris
 plenis conficitis altaribus: cur non immunes agitis tot di-
 scriminibus, & procellis, quibus quotidie vos agunt ex-
 tiales

tiabiles multiplicesq; fortunæ: Cur (inquã) dij uestri ces-
 sant à uobis auertere tot morborū & ualetudinum gene-
 ra, naufragia, ruinas, incendia, pestilentias, sterilitatem, a-
 missionem pignorum, & proscriptionē bonorum, discor-
 dias, bella, simultates, captiuitates urbium, & sublatis in-
 genuitatibus seruitutes? Sed & nobis in huiusmodi casti-
 bus minime auxiliatur deus. Prompta, & manifesta cau-
 sa est. Nihil enim est nobis promissum ad hanc uitam, nec
 in caruncula huius folliculo constitutis, opis aliquid spon-
 sum est, auxiliq; decretū: quinimmo edocti sumus minas
 omnes, quæcūq; sunt parauducere, atq; estimare fortuna.
 Ac si quādo ingruerit uis quæpiã grauior, q̄ finem necesse
 sit conseq, ascribere infortunio: uoluptatē nec timere, nec
 fugere, quo facilius exui corporalib. possūmus è uinculis,
 & tenebrosam euadere cæcitatē. Itaq; ista, quam dicitis
 persecutionis asperitas, liberatio nostra est, non persecu-
 tio: nec pœnā uexatio inferet, sed ad lucem libertatis edu-
 cet: ut si aliquis brutus ac stolidus in carcerē hominē dam-
 natum ingressum, quæstionū nunquam afficere se graui-
 bus atq; immanibus existimet pœnis, nisi in ipsum seuiat
 carcerem, materiam eius cōminuat, atq; urat tectum, pa-
 rietem, ianuas, partesq; alias operis renudet, deiciat, affli-
 gat, nesciens hoc factō ei, cui uideatur officere, dari ab se
 lucem, & sceleratam eripi cæcitatē: iidem & uos flam-
 mis, exilijs, cruciatibus, beluis, quibus corpora lancinatis
 & diuexatis nostra, non uitam eripitis nobis, sed pellicu-
 lis reuelatis & cutibus nos: nescij quōd quantum instatis
 & pergitis in effigies has nostras speciesq; seuire, tantū
 arctis & grauib. reuelatis nos uinculis, & ad lumē effi-

citis circumcisis nexibus euolare. Quare homines absti-
 nete quaestionibus uacuis impedire spes uestras: nec, si ali-
 ter quam uos putatis, aliquid se habet, uestris potius opi-
 nionibus credere, quam rei debetis angusta. Urgent tem-
 pora periculis plena, & exitiabiles imminet poena, con-
 fugiamus ad salutarem deum, nec ratione muneris exiga-
 mus oblato: cum de animarum agatur salute, ac de respectu
 nostri, aliquid et sine ratione faciendum est, ut Epictetum
 dixisse approbat Arrianus. Dubitamus, ambigimus, nec
 esse quod dicitur plenum fidei suspicamur: committamus nos
 deo, ne plus apud nos ualeat incredulitas uestra, quam il-
 lius nominis & potentiae magnitudo: ne dum ipsi nobis ar-
 gumeta conquirimus, quibus esse uideatur falsum id, quod
 esse nolimus atque adnitimur uerum obrepat dies extremus
 & inimica mortis reperiamur in faucibus.

ARNOBII DISPV-
 tationum aduersus Gentes,
 Liber tertius.

AMDVDVM quidem criminibus his om-
 nibus, maledictionibus potius (ut uera di-
 camus) ab excellentibus parte in hac uiris,
 & ueritatem istam commertis nosse, satis
 plene accurateque, resposum est: neque apex ullus ullius pra-
 termisus est quaestionis, qui non sit modis mille, & ratio-
 nibus ualidissimis refutatus: non est igitur necessarium par-
 te in hac causa diutius immorari. Neque enim stare sine as-
 fertoribus non potest religio Christiana: aut eo esse compro-
 batur uera, si astipulatores habuerit plurimos, & aucto-
 ritate